

Fortællinger fra Vandborg sogn:

Afskrift af beretning skrevet af Kristen Jensen, Brændgaard den 27/12 1922.

Indtil året 1868 var Brændgaard på ca. 60 tdr. land; samme år blev Ingerslund bygget af Peder Christian Brændgaard (Nielsen – stedfader til Jens Nielsen Balleby), som fraskilte cirka 21 td. land fra Brændgaard. Jens Nielsen, Brændgaard, min svigerfar, købte gården til en pris, så den kunne ikke koste mere i handel og vandel. Ved stor nøjsomhed og flid gik det rigtig godt. Svigerfar var en dygtig landmand efter den tid, han merglede markerne, brugte helbrak, købte aldrig kunstgødning, solgte korn og en hel del halm. Som følge deraf havde han kun en lille besætning. Svigerfar døde i 1887, hvorefter svigermor overtog styret. Året 1890 blev jeg gift med datteren, Nielsine Nielsen. Da bestod besætningen af 7 køer, 7 ungdreuer og kalve, 2 heste, 2-4 svin, og det kneb hårdt for at få avlingen til at strække til nævnte besætning. Efter forud behandling var det ikke mærkeligt, og de sidste åringer var jorden blevet temmelig uren. Da jeg blev gift, var jeg 24 år og min hustru 21 år. Jeg var bestyrer 2 år under svigermors ledelse. Året 1892 fik jeg købt gården. Købesummen var 4.000 kr. og aftægt, som udgjorde 4% af 15.000 kr. . Gårdens værdi dengang var 21.000-22.000 kr.. Som forannævnt var besætningen lille, avlsredskaberne var der kun lidt af, og det der var trængte til fornyelse. Indbo var det ikke stort bedre med. Det så ikke særlig lystelig

ud. Jeg var klar over, der måtte tages fat på en hel anden måde. Sagen var den, jeg havde ikke fået nogen som helst uddannelse i landbrug og stod nærmest blank med betingelser for at drive landbrug. Jeg kom ud blandt fremmede folk, da jeg var 5 år, kom til en moster for at lære bogstaverne, og var siden ude at tjene til jeg var 16 år, og var så hjemme hos mine forældre til jeg blev gift 24 år gammel. Far var smed, begyndte som mester uden nogen som helst pengekapital og arbejdede sig op. Det første år var han ene smed i smedien, de sidste år, havde han 10-12 mand. Og som tiden gik, købte han jord i 11 forskellige indkøb, indtil han havde købt 50 tdr. land, hvoraf de 14 tdr. land var hede, som alt sammen blev merglet og drænet.

.Af de 50 tdr. land var der 9 tdr. land mose og kær, som far ikke fik kultiveret alt sammen, men som siden min broder fuldførte. Jeg kom altså hjem, da jeg var 16 år. Fik plads som gårdskarl eller forkarl, men jeg fik snart at føle, at far havde andre planer med min hjemkomst. Jeg skulle være smed. Det havde jeg ikke lyst til, jeg blev immervæk skubbet i smedien nogle dage, far mente, når jeg fik begyndt med arbejdet i smedien, skulle lysten nok komme; det blev ikke tilfældet. De første 2 år var mit arbejde om vinteren med fragtkørsel med kul, jern, vogntøj og nye vogne, de sidste 5- 6 år jeg var hjemme, var det meste af

mit arbejde ude ved havet med sprængning af skibsvrag, som far købte på auktion, hvor jeg til tider arbejdede 5-6 måneder ved et vrag. Jeg fik lov til at lede arbejdet. Som medførte, at jeg altid måtte gå foran på de strengeste og mest udsatte pladser i arbejdet. F.eks. ved et vrag ud for Bovbjerg, hvor vanter bestod af tovværk, var gået udenbords og lå i havstokken i en sammenfiltret bunke sammen med alt andet vrag.

Det var en dag i oktober, det blæste op med kuling af nordvest. Far var bange for, det skulle slide tovværket op, så det blev uden værdi. Jeg mente nok, at det kunne bjærges ind endnu. Jeg tog en skarp økse og gik ud, holdt mig fast i tovværket med den ene hånd, mens søerne brød over mig, huggede tovværket over, mens søerne gik tilbage. En mand smed et reb ud, som jeg bandt i den ene ende, jeg mente var hugget løs, på land med det, rebet ud igen og så fremdeles. Der stod jeg ude i 5 timer, men da havde vi også fravristet havet værdier for 250- 300 kr.. Den slags erindringer har jeg mange af der ude ved havet, men trods alle strabadser og vanskeligheder fik jeg mere og mere lyst til dette arbejde, ja – min ungdomsidioti var at blive dykker. Jeg syntes, der var noget herligt i dette at gå ned på havets bund og fravrister den de skjulte skatter og værdier, som ligger gemt i dens bund, men det blev der ikke noget af.

Som tiden gik, var der en pige, som også ville have et ord med i den sag. Nej min ven, nu kan du få et stykke jord at arbejde med, måske der også ligger en skat gemt, lad os prøve på det

ved fælles flid og arbejde, at få fat i den. Hun havde ret, skatten var der. Noget af det skønne ved landbrug er, at desto større værdier vi fravrister jorden, des flere har den gemt i dens muld. Den store afgrøde skørner og gør jorden renere end den lille afgrøde.

Som foran nævnt havde jeg meget lidt bekendtskab til landbrug. Jeg tog mig for at være lydhør for, hvad ledende konsulenter inden for landbrug sagde i tale og skrift, og det lød omtrent således: Jorden må mergles og drænes, hvor der til trænges, væk med helbrak, større roefoderafgrøder og større arealer til sommer- staldfodring, hvor til bruges en skift til ærtehavre eller vikker, kraftfoderet til kvæg skal bestå af oliekgær, kornet skal bruges til svinefoder, indkøb af kunstgødning, god opbevaring af gødningen, den faste i møddingshus, den flydende i kummer. Den recept gik jeg fremefter, og det var rigtigt, det førte til, at jorden kom i kultur og gødningskraft og blev renere for hvert år der gik – uden brug af brak. Besætningen blev ret snart fordoblet. Jeg begyndte med dræning og mergling, købte kraftfoder og kunstgødning, købte redskaber, byggede gården op, lavede store bekostninger hvert år. Alt dette kostede penge, ja mange penge og meget arbejde, min hustru og jeg tog hårdt fat med arbejdet de første år. Det første år havde vi en ukonfirmeret dreng til hjælp. Familien forøgedes år for år. Vi har haft 9 drenge og 5 piger, hvoraf en dreng og to piger er døde. I mange år kneb det for at holde balance i pengeregnskabet, stadigvæk blev

kritiske år var vist 1917, da leverede

gælden større, og så indtraf der uheld, i 10-15 år havde vi forholdsvis en ualmindelig stor mist i besætningen, som næsten var ved at tage temmelig hårdt på humøret. Det tog mange tusinde kroner, og mærkeligt nok, jeg tror aldrig, vi har fået kreaturerne plejet og passet bedre end i de år. Men det fik også ende, nu i mange år har vi ikke mistet mere end normalt. Så begyndte vi at betale af på gælden. I 1900 købte jeg 4 tdr. land til en pris af 2.600 kr.. Besætningen blev stadig større og gælden mindre.

De senere år før krigen (1914-1918) havde jeg haft lidt frøavl, trods dette havde jeg i 1914 - 44 kreaturer, 4 heste, 50 svin på 43 tdr. land. I 1915 købte jeg Ingerslund, som var fraskilt fra Brændgaard i 1868, en ejendom på 18 tdr. land og en husmandslod på 4½ tdr. land, som jeg betalte 30.000 kr. for. Samme år havde vi 2 døtre, som blev gift, så da blev gælden forøget betydeligt. I 1916 indgav jeg min gæld til skattemyndighederne på 44.000 kr., men så gik det rigtig godt med betaling af gælden, ja det gik så rask, at jeg nu sidste vinter kunne meddele skattemyndighederne, at gælden var betalt, altså i året 1921, endskønt jeg havde købt avlsredskaber m.v., altså nyanskaffelser i nævnte tidsrum for ca. 5.000 kr.. Grunden til det gode resultat er først og fremmest, at jorden er i god kultur og gødningskraft. Afgrøderne har været store i mange år. Min kornlevering til staten var 32.000 pund. Jeg kan nævne som eksempel, det mest

jeg 12.000 pund sæd over de 32.000 pund, og desuden leverede jeg svin for over 8.000 kr.. Den almindelige mening er, at Brændgaards jorder, må være ualmindelige gode. Nej – det er den ikke, f.eks. på den mark, hvor jeg avlede 5.000 pund havre i år, den står i takst 5. Det er en mark med ubetydelig muldlag, ja jeg fristes næsten til at sige, at det er ler det hele, men undergrunden er solid. Når sådant jord er i kultur og gødningskraft kan den give store afgrøder, derimod hvor undergrunden er dårlig, der er der ikke noget at gøre i et tørt år, den stærke gødningskraft gør det hverken værre eller bedre, det svies hurtigere væk.

Til slut dette, hvad der særlig har bidraget til det gode resultat er, hvad min hustru har præsteret inden døre. Trods den store børneflokk har hun selv både strikket og syet om både store og små og ført en økonomisk husholdning. Hun er den, der har lagt det store lod i vægtskålen for at bringe det gode resultat frem, og børnene har bidraget deres til at det gik i den rigtige retning. Vi har altid tidligt ladet dem tage fat på arbejdet. De har alle sammen kunnet deltage i malkningen, når de var 6-7 år. Børnene får løn efter som det er skik og brug her på egnen, og det så snart de kan begynde at gøre nytte, de ældre har hvert sit regnskab, så får de forståelse af pengenes værd.

Kære Jens Nielsen, Godballe

Hermed sender jeg dig lidt, som jeg har malet op. Bare du kan læse det, du ved nok, at det der skriveri - er ikke min stærke side. Jeg tænker, om du kan uddrage lidt hist og her, som kan bruges. Jeg ønsker selvfølgelig ikke, at få det refereret, som her står, men er der noget, som du kan bruge, så er hensigten nået.

Hermed hilsen og ønske om en god og glædelig Nytår for Dig og Dine fra familien i Brændgaard Den 27/12 1922 Kr. Jensen, Brændgaard

Renskrevet den 9/9 2013 af Ib
Brændgaard Jensen

Smedemester

Alfred Olund Andersen, født 13.02.1882, Hvirring sogn, Nim Herred, Skanderborg Amt, døbt den 05.03.1882, konfirmeret 12.04.1896, gift 02.04.1912 med Sine Jensen. Død 21.09.1968 i København, begravet i Vandborg.

Sine Jensen, født 18.07.1886, Trust (Fårvang), Tvillum sogn, Gjern Herred, Gl. Skanderborg Amt.
Død 28.05.1960 i Vandborg.

Alfred Olund Andersen:

Fra 01.05.1897 i smedelære hos Hans Hansen, Raarup sogn, Bjerre Herred, Vejle Amt i 8 år. 1905-1906 plads hos Edvard Rasmussen, Enner ved Horsens. Derefter plads i Træden, Brændstrup (Ribe), Ølholm i 1½ år, Vrads, Skanderborg.

På valse i Randers (Scandia) ca 1910, Lolland og Skanderborg (Blom).

11.02.1911 lejer smedeforretning i Truust (02.04.1912 gift med Sine Jensen.) Køber kort efter forretning i Fårvang, har den i ca. 9 år. Derefter Silkeborg Maskinfabrik. Køber forretning i Gjesing ved Skanderborg. (Indtil ca. 1925) Derefter forretning i Bryrup, Skanderborg Amt. Flytter til Hvidsten et par år fra 1926. Bytter forretningen med smedeforretningen i Vandborg i juli 1928.

Tillidserhverv:

Formand for Vandborg Sygekasse. (Stopper januar 1957)

Formand for Lemvigegnens Smedemesterforening (efter Søgaards død), er stadig formand i 1957.

Tidligere i Midtjylland:

Medlem af Smedemesterforeningens bestyrelse i mange år (Lemvigkredsen er under Ringkøbing Amts Smedemesterforening.)

80 år gammel tager Alfred Olund Andersen den teoretiske del af klovbeskæringskursus på Landbohøjskolen i København.

Alfred Olund Andersen dør den 21.09.1968.

Sine Jensen og Alfred Olund Andersens børn:

Svend, født 27.06.1912 i Truust Metha, født 09.01.1914 i Fårvang

Anna, født 03.11.1915 i Fårvang (tvilling) Andrea, født 03.11.1915 i Fårvang (tvilling) Margrethe født 12.01.1918 i Fårvang

Frida, født 06.05.1920 i Fårvang Jens, født 29.03.1922 i Gjesing Aage,

født 29.12.1926 i Hvidsten Ellen, født 14.06.1928 i Hvidsten

Alfred Olund Andersens 70 års fødselsdag den 13. februar 1952, avisomtale:

70 års fødselsdag kan den 13. februar 1957 fejres af smedemester A. Andersen, Vandborg pr. Bonnet. Andersen er fra Horsens og ”roser” sig af at have været i tugthuset flere gange, dog kun som bydreng! Han kom i lære i Raarup ved H. Hansen, hos hvem han var i ca. 8 år, arbejdede derefter som svend flere steder på Horsenseggen, bl.a. i Brædstrup og Ølholm og ind imellem på ”Scandia” i Randers, kom derefter til Lolland og lejede senere et værksted i Truust.

Der blev han gift, men købte så forretning i Faarvang, hvor han var i ca 9 år.

Senere havde han forretning i Gjesing ved Skanderborg, i Bryrup og i Hvidsten, og derefter kom familien til Vandborg 1. juli 1928, hvor han nu har været i godt

23 år. Han er altså, hvad man godt kan kalde ”vidt berejst”, men en trofast

organisationsmand har han stedse været. I midtjylland var han medlem af

Smedemesterforeningens bestyrelse i mange år, og siden Søgaards død har han været formand for Lemvigkredsen under Ringkøbing Amts

Smedemesterforening. Han er stærkt interesseret i foreningen og gennem årene altid mødt til møderne og på sin djærve måde deltaget i forhandlingerne.

Ringkøbing Amts Smedemesterforening ønsker hjertelig til lykke med dagen.

Smed Alfred Olund Andersen, født i Hvirring den 13/2 1882, død den 21/9 1968

Gift med Sine Andersen, født i Trust 18/7 1885, død den 28/5 1960.

Afskrift fra avis fra 12/2 1957 Smedemester Alfred Olund Andersen, Vandborg fylder 75 år i morgen, onsdag den 13.februar 1957.

Alfred Olund Andersen er født i Hvirring ved Horsens, hvor faderen var mejerist.

Efter konfirmationen kom han i smedelære hos smedemester Hans Hansen i

Bjerre Herred, hvor han blev i 8 år. I læretiden fik han ingen rede penge, kun

føde og husly. Arbejdstiden var lang fra kl. 6 morgen til kl. 8-9 om aftenen.

Mester var ikke altid rar.

Læredrengene fik af og til lussinger. Den første dag jeg var i lære, var mester ved at reparere en blæsebælg, fortæller Andersen. Da den skulle afprøves, sagde mester ”Pust!pust!” Jeg var ikke rigtig med på, at jeg skulle trække bælgen og pustede luft ud af munden. Da skal jeg lære dig at puste, sagde mester, og gav mig en knaldende lussing.

Læredrengen skulle rydde op og pudse sko, ofte en 12-13 par, og desuden skulle han servere kaffe til fruene på sengen. Det kneb hårdt med lommeskilling i de år, jeg stod i lære; vi havde godt nok noget, vi kaldte fusk, det var ret til at smede for os selv i fritiden. Det blev nu ikke til ret meget. Mester sagde også, at han nok skulle holde os til arbejdet, at vi nok skulle være rolige om natten. Da jeg blev udlært, fik jeg de første 150 kr i løn, men da kostede det også kun 10 øre at få skærpet et plovskær og 2 kr. for at få lagt 4 nye sko.

Smed sognefogeden ud af festpladsen: Derefter fik jeg plads hos smed Edvard Rasmussen, Enner ved Horsens, hvor jeg var et års tid. Da var det for resten, at jeg smed sognefogeden ud af festpladsen en aften, der var bal i Vinterende Skov. Vi var jo nok højrøstede og modige, og skønt sognefogeden var en velvoksen mand, tog jeg ham lige så stille og lattede ham uden for festpladsen. Dagen efter sagde mester til mig, at jeg skulle bede Markus Olsen (sognefogeden) om forladelse, ellers blev jeg meldt til politiet.

Jeg bad så sognefogeden om forladelse, og siden var vi fine venner. Da jeg senere var på valsen, kunne jeg få husly og mad hos ham, og når jeg gik, gav han mig altid 10 kr, det var mange penge den gang.

Da man skulle aflevere skjorterne på svendehjemmene:

Jeg fik så plads i Træden, senere i Brændstrup, hvor vi lavede meget hestebeslag og strengt arbejde. Derefter kom jeg til Ølholm, hvor vi arbejdede mere med maskiner. Da jeg havde været i Ølholm 1½ år, sagde jeg til mester, at jeg vil ud at rejse. Det skal du også, sagde mester. Jeg var så på valsen og arbejdede i forskellige byer, bl.a. hos Scandia i Randers og hos Blom i Skanderborg, jeg sov ofte på svendehjemmene, hvor sådanne fandtes. Der skulle vi aflevere vore skjorter om natten, for lusene måtte ikke komme i sengestederne.

En dag så jeg i en avis, at der var en smedeforretning til leje i Luust. Den 11. februar 1911 flyttede jeg ind i smedeforretningen. Jeg havde kun det tøj, jeg stod i, og intet værktøj, men jeg tiggede noget og lavede selv en del. Min ven, sognefogeden gav mig sengeklæder. Jeg gik til en bonde og tiggede et knippe halm og redte så op på gulvet – og har vist aldrig sovet bedre end dengang.

Året efter blev jeg gift, og efter kort tids forløb købte vi forretning i Fårvang, hvor vi var en halv snes år. Jeg tog så arbejde i Silkeborg på en maskinfabrik, købte forretning i Gjesing ved Skanderborg, havde derefter i Bryrup, flyttede så til Hvidsted, hvor vi var et par år, byttede derefter forretningen i Hvidsted med smedeforretningen i Vandborg; det var juli 1928.

Ja tiderne har forandret sig slutter den gamle smed sin beretning. Der er ikke så meget brug for det gamle smedehåndværk, som vi lærte det, alting skal næsten laves på fabrik, nu er det mere maskiner alting drejer sig om, men det må de unge tage sig af.

De snart 30 år i Vandborg 1928-1957: Smed Alfred Olund Andersen er faldet godt til på Lemvigegnen, og har oparbejdet en betydelig forretning. Han er en dygtig og glad smed, som alle er glade for. Selv har han 9 børn, 4 døtre bor i København, een i Struer og een i Askov, en søn bor i Roskilde, en søn arbejder på værkstedet hos faderen og en tredje søn sejler.

Smedemesteren har haft adskillige tillidshverv. Han var således i mange år formand for Vandborg Sygekasse. Men frasagde sig stillingen i januar i år, men er endnu formand for Lemvigegnens smedeforening.

Han er ualmindelig rask og åndsfrisk og svinger dagligt hammeren i værkstedet. Fødselsdagen fejres hos datteren i Askov.

Alfred Olund Andersens 80 års fødselsdag den 13. februar 1962, avisomtale: 80 årig på skolebænken. Forhenværende landsbysmed ville lære klovpleje og tog på Landbohøjskolen i København.

Den snart 80 årige landsbysmed O. Andersen, Vandborg ved Lemvig, var bange for, at han ville komme til at gå i vejen i værkstedet, efter at han havde overdraget sin smedeforretning til sin søn.

Endnu fandt han det var for tidligt at lægge arbejdet på hylden, så derfor ville han lære hele den teoretiske side af klovbeskæringskunsten, så han kunne hjælpe landmænd på hjemegnen at indtjene nogle af de 100 millioner kroner, man regner med, dansk landbrug mister i indkomst på grund af malkekøerne dårlige klove.

Beslutningen passede fint ind i planerne på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, hvor dyrlæge H.H. Smedegård, har taget initiativet til oprettelse af et 3- ugers kursus i klovpleje, beskæring, sygebeslag, kirurgi etc..

På det første kursus, der i øjeblikket er i gang på højskolen, er der tre deltagere. Man kunne ønske, at mange flere ville gå i gang, for der er store værdier at tjene.

Udgifterne til regelmæssig halvårlig klovpleje af samtlige køer herhjemme vil koste omkring 8 mill. Kroner årligt.

Indtjeningsmulighederne er imidlertid omkring 100 mill. kroner.

Kursus afsluttes med en eksamen, hvor eleverne både kommer op i teori og praksis. De tre første vil komme ud i arbejdet med en solid indsigt i problemerne.

Selv om O. Andersen er gammel, har han ikke mistet håndelaget og kræfterne. Den 80-årige arbejder utrætteligt i smedien og nyder at supplere sin praktiske erfaring med videnskabens teoretiske baggrundsviden, som han på sit ravjydske udtrykker det.

Alfred Olund Andersens 85 års fødselsdag den 13. februar 1967, avisomtale:
En af de kendte gamle pionerer inden for organisationen, O. Andersen, Vandborg fyldte

13. februar 85 år. Det skulle jo have været i bladet for længst, men meddelelsen er først kommet frem nu. Andersen var som bekendt i en årrække formand for Lemvigkredsen, og kredsens nuværende formand Arne Højlund, Resen, var også mødt op og gratulerede på dagen.

Lemvig Dagblad skrev i den anledning af fødselsdagen følgende:

O. Andersen er født på Horsenseggen. Han kom i smedelære hos en mester i Bjerre Herred og arbejdede i årene efter læretiden skiftevis som svend og som selvstændig, indtil han i 1928 købte smedeforretningen i Vandborg. Her faldt han til, og gennem årene oparbejdede han en betydelig forretning. Han blev snart kendt som en dygtig og solid håndværker og blev vellidt i befolkningen for sit glade og godmodige væsen.

For en halv snes år siden overdrog han forretningen til en søn, men det betød ikke, at han lagde op, idet han vedblev at hjælpe til i værkstedet. I det år, han fyldte 80 år, tog han på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for at lære hele den teoretiske side af klovbeskæringskunsten, for, som han sagde, at kunne hjælpe landmændene på sin hjemegn

med at indtjene nogle af de mange millioner kroner, dansk landbrug mister i indkomst som følge af kreaturerne dårlige klove.

I årene derefter har han med dygtighed omsat sin viden i praksis. Smed Andersen er endnu rask og energisk, og han kan stadig svinge hammeren, når lejligheden byder sig.

Han blev gift i 1912. Hustruen døde for ca. 12 år siden. Han har 3 sønner og 6 døtre. En søn har som nævnt forretningen; de øvrige børn bor rundt i landet.

Avisomtale den september 1968: Vandborgs gamle smed bildræbt i København den 21.09.1968.

Den 86 årige smedemester Alfred Olund Andersen, Vandborg, blev i lørdags dræbt ved en færdselsulykke i København, hvor han var på besøg hos sine børn. Han blev ramt af en bil, da han ville gå over kørebanen i Dybbølsgade. Olund Andersen, der stammede fra Horsenseggen, kom til Vandborg i 1928, og nedsatte sig som selvstændig smedemester. Gennem årene oparbejdede han en betydelig forretning, og blev kendt overalt på egnen, som en dygtig og solid håndværker. For en halv snes år siden overdrog han forretningen til en søn, men fortsatte med at hjælpe i værkstedet.

Han havde også i en årrække også beskæftiget sig med klovbeskæring, et arbejde, der optog ham stærkt, og som 80-årig tog han kursus på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole for at lære hele den teoretiske side af klovbeskæringskunsten, og han har været til stor nytte på dette område for mange landmænd på sin egn. Olund Andersen var rask og virksom til det sidste, han kunne endnu svinge hammeren, og han sås dagligt på farten rundt på egnen, hvor han stadig havde mange gøremål. Han var afholdt af alle for sit glade og godmodige væsen og store tjenstvillighed. Han blev enkemand for 13 år siden, og boede nu sammen med sønnen og svigerdatteren i Vandborg. Han efterlader sig 8 børn. Døtre og en søn bor i København, en søn sejler som maskinmester, en datter er gift og bosat i Askov, og en søn har som nævnt forretningen i Vandborg. Den yngste datter er død.

Vandborg, den 16/10 2008 Fortælling af Hanne Borg:

Første gang jeg kom til Vandborg var første november 1950. Til Bonnet station, sammen med min veninde Minna Asmussen, der havde fået plads i huset i Nyholm i Vandborg hos Eli og Poul Post Christensen. Jeg skulle være i huset i Vandborg Vestergaard hos Laura og Chr.

Hillersborg.

Vi blev afhentet ved stationen af Chr. Hillersborg, der havde bil, det havde ikke alle dengang. I Vandborg Vestergaard var der kone og mand, fire børn, tre karle og en fodermester, plus ekstra hjælp i travle tider. Det var en stor daglig husholdning, jeg var enepige, som den første på stedet, før havde de været to. Det var Marie (Misse) Sørensen, nu Herping, der havde skaffet mig pladsen, vi var på Snoghøj Gymnastikhøjskole sammen i sommeren 1950.

Noget af det første jeg oplevede var et bryllup, hvor jeg via Misse fik tjansen med at varte op, sammen med en masse andre. Det var noget man gjorde, det var en ære at få lov, så kom man med til andendagsgildet. Brylluppet var i Skræddergaard i Vandborg, datteren Anna blev gift med Karl Johansen, og de bosatte sig på en ejendom tæt ved stoppestedet i Nejrup. Deres første barn var Alice Helleland, direktør for Statens Museum for Kunst- en overgang Ellers kom jeg jo med til gymnastikken i Vandborg Forsamlingshus, ledet af en der hed Hilda, og var fra Strande. Jeg kom nu ret hurtigt til at spille til i stedet for, men jeg var da med.

Der blev spillet dilettant i forsamlingshuset det år, instrueret af Johannes Damgaard fra Lille Katkær. Stykket hed ” På valsens”, hvad det handlede om, husker jeg ikke, men de havde stor succes. Stykket blev også spillet i Tim samme år, og der var en bus fuld af medvirkende og tilløbere ude for at se, hvordan der bar sig ad.

Om sommeren var der håndbold og fodbold på banen i Kirkebyen. Der var mange hold, både fra KFUM og KFUK og fra gymnastikforeningen. Vi havde et vældigt godt karlehold, de blev Jyllands mestre.

Den første november 1951 rejste jeg hjem til Sønderjylland, men vendte tilbage i februar 1953 og var nu gift med Peter Borg, som var chauffør på mejeriet, og en af diletantspillerne.

Det år vi blev gift spillede de "Abekatten", det var et syngespil, så det var ret krævende, men en lærerfrue(Hansen) fra Ferring havde stemme, plus en karl fra Brunsgaard. Dengang var der jo tjenestefolk på alle gårde, også de mindre, så folketallet i sognet var betydeligt større end det er nu.

Mejeriet kørte på fuld kraft, der var flere mejerister foruden mejeribestyreren. Foruden mejeriets egen lastbil, som Peter kørte, var der en anden lastbil, og så en række hestekøretøjer, så trafikken var livlig her forbi, og støvet, der var ikke asfalteret. De fleste af dem skulle, foruden mælken have kødpakker med fra andelsfryseboksen, der lå lige over for vores hus, og blev betjent af Hanne og Dres Gaj, der også var bestyrere i forsamlingshuset.

Der var også en mælkeemand, der kørte rundt med flaskemælk i både Vandborg og Ferring, han hed Svend Berg, og var fra Ferring, en lun fyr, der midt i en rigtig lang regnvandsperiode, i silende regn erklærede: "Det er rår det støver æ!" Foruden kødpakkerne skulle mælkekuskene også have varer med fra Brugsen, flyttet fra hjørnet af Kirkensgårdvej og Råbjergvej ned til amtsvejen, der var ret ny dengang.

Det var Laursen der var uddeler, og der var både kommis og læredreng. Henning Hyldahl, søn af den lokale tømrer, har været lærling der. Af brugskommiser, har der været flere, Ruth der blev gift med en landmand fra Lomborg, Viggo, og Sørensen ikke at forglemme, han var lidt ældre og en sjov type.

Bruno Skov, vogmanden her i byen, gift med Elly, der bestyrede telefoncentralen, kørte varer ud til gårdene, og havde æg med tilbage. En tom ægkasse kunne bruges til mange ting, vi fik tilsendt en hundehvalp fra Østergaard, fra A.P. Kallesøe, han var en rigtig lun vestjyde, og meget prompte, der var nemlig ikke handlet, kun været snak om det.

Der var jo også dengang man ikke skulle stå med pengene i hånden, når man handlede i brugsen, alt blev skrevet på bog, og så betalte man engang om måneden, for bøndernes vedkommende blev det jo modregnet med betaling for æg.

Foruden brugsen her i Vandborg var der Tage (This), hans far hed, Mathias Christensen, han var cykelhandler og mekaniker og solgte mange andre ting. Det var på hjørnet overfor, hvor brugsen før havde ligget. Ved siden af cykelforretningen, havde Margrethe, This mor, slikudsalg.

Der var en slagter, der kørte rundt med varer, Peter Byskov, søn af slagter Byskov og Nikoline, der boede samme sted. De havde 12 børn, hvoraf halvdelen, alle drengene blev slagtere. Der var en elektriker i byen, Vagn Christensen, der først boede oppe i byen på Kirkensgårdvej 29, men siden flyttede til Gåskærvej 2 (Alle disse adresser er ny, før var der hverken gadenavne eller numre.)

Så var der jo tømrerne, Hartvig og Hyldahl, efternavnene brugte vi ikke, Pedersen og Andreasen. De havde overtaget tømrerforretningen efter Eli Pedersen, der var Hartvigs far.

Og endelig havde vi jo Henry Thomsen, gift med Nina, der var datter af lærer Visholm, der var gået af før jeg kom hertil. Barberen blev han kaldt, han var alt muligt andet, men begyndte som barber i huset hos sin svigerfar, og nok også andre steder. Han byggede huset som elektriker senere overtog, der havde han slikbutik i kælderen, hvor vi unge samledes, når vi havde været til sport.

Siden byggede han huset overfor, Råbjergvej 24, og der lave han café og brødu salg, havde en kort tid fjernsynsstue. Det var lige da det kom frem. Men det passede Nina jo, selv var han sjældent hjemme. Han byggede et stort kyllingehus oppe bagved, og brugte det til mange ting. Han havde en bus en overgang, og kørte skolebørn, havde også taxa, men det var længe før

Senere mener jeg, at han købte ejendommen Kirkensgårdvej 3, hvor der blev mekanikerværksted, og der var benzintank,

UNO X.

Huset ved siden af har han også bygget, så man kan da sige, at han sin andel i Kirkebyens udvikling.

Der var både missionshus og forsamlingshus i Vandborg, og folk var skarpt adskilte de to steder. I missionshuset holdt de jo møder året rundt, og i løbet af vinteren var der, det de kaldte missionsuge. En taler hver aften, de to aftener var i kirken, der var jeg så med, da jeg blev organist. Mange af bønderne var valgmenighedsfolk, de kom jo i Lemvig og Omegns Valgmenighedskirke. Der var meget få ikke missionsfolk, der kom i Vandborg kirke.

I forsamlingshuset var der gymnastik, foredrag og dans, det sidste dog kun ved lejligheder. Der var en ungdoms- og foredragsforening, der holdt forårsfest med kaffebord og en taler, og bagefter dans.. Ligeså til vinterfesten, og jeg mener, at det var dem der holdt juletræsfesten for de unge.

Børnenes fest blev holdt af forsamlingshuset. Der var også juletræsfest i missionshuset, der har sikker været børn, der kom begge steder.

Der var høstfest hvert år med taler, kaffebord og dans i forsamlingshuset. Der var ikke noget der hed spisning dengang. Man kan sige, at vi er degenereret, for nu er det menukortet, der er i avisen, før var det navnet på taleren og eventuelt emnet. Og så var der jo endelig den årlige dilettantforestilling, sommetider med revy efterfølgende. Altid med 2 opførelser, generalprøve og premiere. Nogle gange var de endog i Ferring og spille på Bovbjerg Badehotel. Her i Vandborg husker jeg engang, da hed stykket ” Slægtens ære”, da spillede de tre aftener, og havde basar foruden, hvor man kunne handle og spille i pausen og før og efter.

Ungdoms- og Foredragsforeningen holdt jo møder i den lille sal, med foredrag eller anden underholdning. Jeg husker engang, det var Sigfred Aagaard der læste Kaj Munks ” Havet og menneskene”, det var simpelthen så godt.

Gunnar Bjerre var formand for foreningen i mange år, men med så meget andet, kneb det med tilslutningen efterhånden.

Da skolerne blev nedlagt flyttede det hele jo til Klinkby, og det var kun gymnastikforeningen, der kunne holde til det. Gymnastikken i forsamlingshuset gik ellers godt i mange år. Jeg husker et jubilæum, hvor de samlede drenge- og pigehold, karle- og unge piger, og endelig et motionshold fra Ferring. Vandborg og Ferring var jo fælles, men der var en rivalisering i det stille. Af ledere var der mange forskellige, ikke alle kan jeg huske, men Ingrid fra Brunsgaard, som vi kaldte hende, (nu er det Ingrid Winther, og hun bor i Lemvig,) var en af de ekstra gode.

Hun samlede store hold, ledede også fællestræning, en halvårlig aften, hvor foreningerne gik sammen. Hun begyndte her i Vandborg og fulgte med til Klinkby for så at fortsætte i Lemvig.

Jeg husker for resten også Peter Knudsen som ledede karlene, han var en af de første, der tog musik med il karlenes gymnastik.

Den første kommunesammenlægning husker jeg som en sag, der var mange diskussioner værd. Vi fik jo sognerådsformanden, Charles Hansen fra Damgaard. Han havde været i sognerådet, og formand igennem mange år, og var en af dem , der havde mange visioner om et fælles alderdomshjem.

Det blev så Klinkby Alderdomshjem, der nu hedder plejehjem.

Men også Klinkby Skole kom dengang, den har været en god skole i mange år, og er vokset fra dengang. Vores ældste datter, Ingrid, gik i femte klasse, da de blev flyttet, og det var som forældre heldige med, for vi kom til at deltage i mange ting henne i skolen. Vi følte ellers, at det var som verdens undergang, da vi blev lagt sammen.

Vandborg Skole blev solgt til Ruth og Kurt Karotki, der lavede beboelse i selve skolen og brugte gymnastiksalen til maleriudstilling. Senere solgte han gymnastiksalen fra. Han underviste retarderede børn og unge. De malede firkanter, og byggede op til et motiv. Det var en mageløs ide, og gjorde Vandborg Skole kendt vidt omkring.

Da Kurt døde overtog Ruth undervisningen, og klarede det fint. Hun blev tildelt Lemvig Prisen et år, og gav det videre til et orgel i Vandborg Kirke, så hun er indirekte årsag til, at vi har et knebbel godt orgel i Vandborg Kirke. Nu bor hun i Lemvig.

Da vi begyndte med gymnastikken henne i Klinkby var der ingen klaver. Vi måtte ikke bruge skolens. Så Charles Hansen og undertegnede tog til Holstebro, til Alfred Christensens musikhandel, for at finde et godt brugt klaver, som kommunen ville give. Vi fandt et, som de så skulle stemme og levere, men det viste sig at være noget værre bras. Vi havde ikke set os godt nok for, men vi fik heldigvis fat i et andet, noget dyrere, som vi kunne bruge.

Brugsen og mejeriet blev ikke ved med at være, hvad de var. På et tidspunkt fik vi en ny uddeler, Søren, en ung mand. Laursen gik af på grund af alder.

Nu blev der Lavet om til selvbetjening, så det var jo anderledes, det var jo tidens løsen. Men der gik ikke mange år før de måtte give op som brugs og så kom der en købmand.

Det var Anne Mette, gift med Aksel, søn af gårdejereren på Store Katkær i Vandborg. De var meget dygtige, men så skulle de overtage Store Katkær, og de flyttede.

Den næste købmand var Susanne, men der kunne ikke kæmpes mod udviklingen, og det endte med, som mange andre steder, at vi nu ingen dagligvarebutik har i Vandborg.

Bygningerne blev i første omgang solgt til et sommerudlejningsbureau, og der var nok også andre ejere, indtil kreditforeningen overtog det. Men så købte Esther og Holger Hillersborg det til beboelse. Det var lykken for os alle, ikke mindst for husets genbo, det var Laura Hillersborg, der nu var enke, (hende jeg i sin tid tjente hos) og Holgers mor. Holger døde af kræft for år tilbage, og Esther har nu solgt og købt hus i Lemvig.

Jeg venter spændt på mine nye naboer.

Mejeriet blev lagt sammen med andre mejerier og så kom det til at hedde Vestjysk Mejeriselskab, (altså ikke længere Vandborg Andelsmejeri). Ved samme lejlighed afgik mejeribestyreren Arne Strande - og Aksel Larsen, der før var i Bækmarksbro flyttede ind i mejeribestyrerboligen med sin familie. Det gav et nyt pust i nabolaget, da de havde fire børn, hvoraf den yngste var en rigtig spilopmager.

Den gamle mejeribestyrer havde fire børn, men de er efterhånden blevet voksne, så bestyrerinden i forsamlingshuset, Hanne Gaj, der var en rigtig børneven havde nu søgning igen af Ole og vores Tove.

På et tidspunkt blev mejeriet helt nedlagt, og solgt til William Nielsen, der kun brugte beboelsen.

Derefter var det en ung mand, der overtog det, men han solgte igen til Jette og Jørgen Jespersen, der har det nu, og bruger bygningerne til loppemarked og salg af træ og brændsel.

Forsamlingshuset har jo helt sin egen historie, der kørte op og ned med hensyn til søgningen og jo dermed økonomien. Omkring 1980 var det lige ved at blive solgt, men på en ekstraordinær generalforsamling mødte folk op og der kom nye kræfter til. Huset blev fikset op, så det kunne bruges. Det var nu ikke længere gymnastik og foredrag. Det tjente de nu heller ikke meget på i forsamlingshuset, der skulle andet til.

Derimod kom der folkedans i gang, ledet af Rigmor Nygaard fra Hygum, en datter af Charles Hansen fra Damgaard. Det var hver uge, skiftevis i Vandborg og Klinkby Forsamlingshus.

Det blev en vældig succès i mange år, det trak folk også udefra. Der blev danset en times tid, derpå drukket kaffe og sunget af højskolesangbogen, den 15de udgave. Det var den, der var i forsamlingshuset dengang.

Det var ellers en kamp om overlevelse for forsamlingshusene, det kneb med interessen for de ting de havde at byde på. En lang årrække havde de i Vandborg forsamlingshus pladespil hver søndag aften. Det gavnede i høj grad økonomien, men sled på inventaret. Der var utrolig stor søgning. Der kom så den dag, da Hanne og Andreas Gaj, som hidtil havde forsamlingshuset måtte holde op. Andreas døde, og Hanne flyttede til Lemvig.

Det var et tab, der har siden boet flere i lejligheden, men uden at de havde noget med selv forsamlingshuset at gøre. Så blev der jo mere for den siddende bestyrelse at tage vare på, men det har dog fungeret.

Så var der pludselig en flok piger (koner), der fik lyst til at lave revy, og selv opføre den. Sjælen i det hele tror jeg, var Else Schmidt, vogmandskone fra Ferring, men hun var godt hjulpet af de andre, det var Jette Bagger her fra

Kirkebyen, Anne Grete fra gården Kubstrup og Kirsten Munksgaard dengang fra Nørre Munksgaard; det blev senere Vandborg Vestergaard, men da holdt hun op med at være revystjerne.

Jeg tror de fik ideen, da der havde været et filmhold på arbejde i Vandborg, Ferring og Fjaltring. Det var Jon Bang Carlsen, der optog filmen "Ofelia kommer til byen," og de brugte lokale statister, der alle gik op i det med liv og sjæl. Der var enkelte, der fik roller bl.a. Aksel Larsen. Det foregik i forsamlingshuset, bag mejeriet og her i Vandborg, i Ferring var det uden for kirken og i Fjaltring på gaden. Det var noget helt specielt, der skete i Vandborg den gang, og revypigerne greb den og lavede deres revy. Det blev en bragende succes, og det gav lyst til at fortsætte flere år efter, jeg husker ikke hvor længe.

Så var der ind imellem, mens årene gik, andre der virkede. Lili Morsing instruerede dilettant et år, der var "Spøgelsestoget" og Eli og Aksel Svenningsen var med til at sætte en Holberg komedie op, hvor de lejede dragter. Aksel Svenningsen var lærer på Vandborg Skole, og ledede et frivilligt drengehold i forsamlingshuset, der var berømt viden om.....

Der blev heldigvis ved med at være folk, der ville med i bestyrelsen, og levere frivilligt arbejde. Der var sket en udvikling, der boede mange unge i husene, og de bakker godt op om det fælles hus vi har. Vi måtte jo endnu engang op af stolene til en ekstraordinær generalforsamling, for at hindre et salg.

Nu kan huset ikke lejes ud til andre end medlemmer og andelshavere. Navnet er ikke længere Vandborg Forsamlingshus, men Fælleshuset, og der foregår en masse deromme. Ølbrygning, rollespil, skakspil og jeg ved ikke hvad. Den årlige revy kan fortsætte, nu er der andre, der har afløst pigerne.

Den nye bestyrelse har i øvrigt bejlet til kirken i forskellige sammenhænge. Høstfesten begyndte i kirken og fortsatte med frokost i Fælleshuset. Og nu til jul, skal vi have en familiegudstjeneste i kirken, bagefter til kaffebord og anden underholdning i Fælleshuset.

Det er godt for både huset og kirken, og vi er heldige med, at vi stadig har kræfter, der vil

De gik i skole i Vandborg, ca 2 km og fulgtes med nabobørn tværs over markerne, når føret tillod det. De skulle over åen et sted, og Hanne har fortalt om engang, hun tabte sin ene træsko i vandet, og ikke kunne få fat i den igen, da var det ikke sjovt at komme hjem.

Faderens familie fra Harboøre tilhørte Indre Mission, men moderen var grundtvigsk, og Hanne kom til at gå til konfirmandundervisning hos præsten ved Lemvig Valgmenighed, pastor A. Drewsen Christensen. Det var blandt børn fra hele Lemvig opland, så det må have været som et frisk pust for Hanne, der sikkert er rejst frem og tilbage med toget fra Strande til Lemvig.

Hun blev konfirmeret den 30. september 1923 i Lemvig Valgmenigheds kirke, har da været 14 år og færdig med skolen.

Hvad der er sket de næste 3 år, kan jeg kun gætte mig til, formodentlig har hun hjulpet til derhjemme. Dengang var der jo rigtig meget at bestille på landet, og måske var moderen svagelig. Hun døde da Hanne var 17 år. Nu kom Hanne til at stå for husholdningen derhjemme, en tung byrde for så ung en pige. Uden sin kone som hjælper kunne faderen dog ikke klare gården, så det endte med, at Vandborgbjerg blev solgt til et ungt par, Agnes og Peder Lisby.

Hannes far kom nu til at bo hos Else og Chr. Jensen (Dam) i en lejlighed i deres hus, der lå ikke så langt fra Vandborgbjerg.

Nu kunne Hanne komme ud i Verden, som hun længtes inderligt efter. Broderen Dres havde plads på landet som karl og søsteren Ingrid kom på højskole, og fik siden plads hos en vandrelærer Kjems i Tønder, der var gift med en datter af Hansigne Lorentzen fra Ballum, dengang meget kendt i Sønderjylland.

Hos hende skaffede Ingrid sin søster plads som tjenestepige. Det var en hård omgang for Hanne. Hansigne Lorentzen var utrolig streng. Dygtig var hun – og kunne lære fra sig, men hun havde meget lidt forståelse for andre. Hun var jo forfatterinde og foredragsholder, så i det daglige passede Hanne det meste selv, men efter Hannes udtalelser om tiden der, var det de bedste dage, det var værre, hvis hun pludselig viste sig i køkkenet som ”Fruen”, så skulle der bestilles noget, som om noget var forsømt.

Hanne var der et halvt år, så ville hun hjem igen. Hansigne ville gerne have antaget hende igen, men Hanne havde fået nok. Hanne havde dog fået meget ud af den tid, og kunne fortælle om det, hun citerede Hansigne med ordene: ”Alt skal møtejes!”, alt skal tages med, underforstået, at intet skulle smides væk i husholdningen. Hun fik lært at kniple, det var en kunst Hansigne Lorentzen gjorde meget ud af. Hanne tog det op igen på kursus i forsamlingshuset, og siden i Lemvig, men da måtte hun holde op på grund af rygsmerter.

Hanne kom hjem igen, og boede sammen med sin far hos Else Dam, der havde et job med at holde forsamlingshuset, og her kunne Hanne hjælpe til med rengøringen. Det var det gamle forsamlingshus, der lå langs vejen fra Vandborg Kirkeby mod vest, i nærheden af gården Nyholm. I 1936 byggede man det nuværende forsamlingshus, meget større end det gamle, med stor og lille sal, toiletter, køkken og gang og med garderobe oven på, hvor folk kunne lægge tøjet og diletanterne klæde om.

Under krigen 1940-1945 tog tyskerne huset, og de ødelagde så mange ting, så der måtte en gennemgribende istandsættelse til efter krigen. På samme tid blev der lavet en lejlighed ovenpå, og nu blev Hanne ansat som bestyrerinde, og sammen med sin far flyttede hun ind i lejligheden. Det blev dog ikke af lang varighed for faderen, han døde den 28. september 1945.

På et tidspunkt flyttede Hannes bror Dres til forsamlingshuset, og de to søskende boede sammen i mange år og hjalp hinanden.

Forsamlingshuset den gang blev brugt rigtig meget, ikke kun til udlejning som nu. Der var gymnastik for både voksne og børn, danseskole, og der var diletantforestillinger hver vinter med læsning og prøver længe før. Der var en ungdoms- og foredragsforening, der holdt møder, og de holdt julebal, ligesom forsamlingshuset selv gjorde det. Og til alt det skulle Hanne sørge for kaffe og brød, eller smørrebrød til diletanterne, og sommetider levere forskellige dele til scenen, for at gøre forestillingen fuldkommen.

Endelig var der jo også husholdningsforeningen. De havde jævnligt maddemonstrationer, og så kom konsulenten om formiddagen og forberedte sig, Hanne hjalp hende, lånte konsulenten af sine egne ting, hvis der var noget hun havde glemt.

Det skulle jo alt sammen ned, og når alt var overstået, måtte Hanne selv slæbe det op igen.

Vandborg-Ferring sogneråd holdt deres møder enten oppe i skolen eller nede i forsamlingshuset, og begge steder var det Hanne, der sørgede for forplejningen, enten med smørrebrød eller varm mad, alt efter tidspunktet. Det var meget lækkert, hvad Hanne serverede, jeg har en enkelt gang hjulpet hende.

I 1948 blev der bygget et andels frysehus lige ved siden af forsamlingshuset, og det blev til et ekstra job for Hanne. Jeg ved ikke om det var Hanne eller Dres, der havde bestillingen, de hjalp hinanden, men det var mest Hanne der passede den. Dres var begyndt at køre med fisk, og ikke meget hjemme. De skulle holde orden, afrime og gøre rent, og så var der åben hver formiddag, og folk kunne komme og hente deres egne pakker, der var mærket, hver havde sit eget box nummer. Hanne har også både vasket flasker og pakket smør på mejeriet, da må Dres jo have passet fryseboxen.

Det var ikke kun ”hjemme” i forsamlingshuset Hanne tog fat. Utallige er de gange hun har hjulpet til gilder i hjemmene, eller hvor folk har lejet et telt. Dres var med, han var skaffer, et ærefuldt job i gamle dage, og altid ulønnet !

Jeg husker dem fra den 10. november 1950 til et bryllup, for første gang. Jeg var tjenestepige i Vandborg Vestergaard og tilkaldt som opvarter. Jeg troede Hanne og Dres var ægtefolk.

Det nære naboskab til mejeriet gav også Hanne lejlighed til at holde pensionat, idet hun havde flere mejerister på kost, det blev til endnu mere arbejde, men alt kunne åbenbart lade sig gøre. Der var jo nemlig det, at alle mennesker der kom hos Hanne, kom der tiere og blev der længere end det strengt taget var nødvendigt. Hanne var god at snakke med, også for børn og unge.

Hanne og Dres var kendt og elsket langt omkring. Det viste sig engang de holdt en fest i huset, aldrig har noget gået så godt, og det var fordi de fortjente i den grad den hyldest, der blev dem til del. De forstod at få folk til at føle sig velkomne.

Børnene i nabolaget var et helt kapitel for sig, for det første mejeridrengene, som vi kalder dem endnu. Det var mejeribestyrerens fire drenge, Jens, Niels, Svend og Knud. De kom og gik, som var de hjemme, og de to yngste Svend og Knud har leget med Hannes søsters børn, Bodil og Steen, når de var på ferie. Søsteren var blev gift med en stenhugger fra Ålborg, hvor de boede først, for så siden at flytte til Nykøbing Mors.

Hanne har fortalt om, hvordan hun cyklede op og besøgte dem i Ålborg. Det har været en lang tur, som hun dog helst gjorde alene, en veninde – der var med en gang, sinkede kun, hun forstod ikke at udnytte bakkerne!

Siden kom jo Ingrid og Tove, vore børn, med langt mellemrum. Ingrid havde stort set Hanne for sig selv, gik der dagligt og hjalp til – eller gik i vejen, men var aldrig tilovers. Sammen med Tove var Ole, en senere mejeribestyrers søn, og det var nok de sidste børn Hanne havde.

Ingen glemmer Hanne, der altid gav sig tid midt i slæbet, det var et stort hus at holde rent. I mange år blev hun bistået af Nina Høj, der boede et stykke nord på i Vandborg, og kom cyklende hertil.

Mange af de rim og remser Hanne kunne: ”Tå bast, ku å, moe så ingenting sej”, ”Spis fremme pigh, spis også den anden fremme pigh”, ”Folk seje a seje te hver ord a seje, men a seje, te a seje seje te hve ord a seje”.

Havde Hanne levet i dag, var hun nok blevet holdt til bogen, hun var ualmindelig godt begavet, kunne udtrykke sig skriftlig, og havde oven i købet en meget fin håndskrift. Jeg ved hun engang har lavet et oplæg til en diskussion i forsamlingshuset for én af damerne i husholdningsforeningen, der var bedre til at snakke. Hanne holdt sig beskedent i baggrunden.

I 1979 døde Dres, og Hanne der de sidste år havde følt arbejdet i forsamlingshuset tilovers, flyttede ned i en lejlighed på Heldumvej i Lemvig. Mange ting var også flyttet fra Vandborg, skolen og gymnastikforeningen til Klinkby, ungdomsforeningen nedlagt, brugsen og fryseboksen var også nedlagt. Fryseboksen blev nedlagt mens Dres levede, han gjorde den i stand til sommerbolig, og Hanne benyttede den de første år, hun boede i Lemvig, men så solgte hun den til én af hendes ”drenge” fra mejeriet.

Årene i Lemvig, der blev til tyve, blev også gode for Hanne, og vi var mange der var glade for, at vi kunne nå hende endnu. Hun var med i teaterforeningen, i ældresagen og guldalderklubben, og hun var med i op til flere kortklubber. Hanne havde en rygskade, ryggen var skæv og hun havde en pukkel. Jeg har ikke kunnet få at vide om hun var født med det. Vi snakkede aldrig om det, når man kendte Hanne, så man det faktisk ikke. Men ryggen har ikke været stærk, så det er faktisk godt gjort, at hun har klaret tilværelsen så godt – med alt sliddet. De sidste år var Hanne med på kirkehøjskole, og hun tog på pensionisthøjskole forskellige steder, og var glad for det. Kun Marielyst på Falster var hun utilfreds med, der var for lidt indhold, f.eks. ingen morgensang. Hun var også med valgmenigheden på deres årlige udflugt til højskoler, og hun nød det. Hun ville gerne have været på højskole som ung, men det blev der jo ikke noget ud af.

Hanne var et menneske, hvis lige er svært at finde i dag. Hun hjalp, hvor der var brug for det, fulgte hjertets stemme. For fremmede kunne hun virke lidt barsk, hun så sine folk an. Hun var klog, havde humor, kunne se menneskers særheder, og give en kommentar, der ramte plet. Hun kunne give videre, hvis det havde sin mening, nævnte ved et kaffebord i et dameselskab, at de ældre på plejehjemmet syntes det var for dårligt, at præsten ikke kunne sit fadervor udenad. Det lærte sognets unge præst, at lukke bogen i, når hun bad. Hun var min nabo i mange år, hun var min mor og min søster på en gang, og endelig min hjælp, og min læremester i alle ting.

September 2002
Hanne Borg

Kathrine Lind`s erindringer:

1940 – 50 ”De fremmede ” besatte huset – ligeså skolen og mange hjem i Vandborg. Efter at støvletrampene forsvandt, blev der liv i vores flotte forsamlingshus igen, og den blev sat i stand.

Der blev lavet lejlighed ovenpå, hvor det nye værtspar – Johanne og Andreas Gaj skulle bo. Der blev lavet garderobe bagved stuen, hvor gæsterne kunne hænge overtøjet, vel mod en lille betaling – mener jeg.

Det vestlige værelse var til sognerådet, så der var ikke så megen plads til Hanne og Dres, men de havde det lunt og hyggeligt – das under scenen.

Toiletforholdet var meget simpelt – under scenen var der et lille rum med en kasse med en spand i. Når der var fest skulle man om til døren i den nordlige gavl.

Den blev vist ikke brugt så meget, den slags ordnede man hjemmefra.

Det nye toiletrum – træk og slip – damer og herrer – kom sidst i 40-erne, blev bygget på østsiden af salen, der hvor der nu er opvaskerum. Det var et stort fremskridt – men koldt for tæerne, når vi var til gymnastik.

Jeg tror, at Vandborg Forsamlingshus var en af de flotteste her på egnen – både udvendig og inde. Der har altid været en fast scene – ganske vist åben scene.

Jeg har været i mange forsamlingshuse til fest, men ingen steder så flot en sal som her.

1954 eller 1955 – sammen med udgravningen af kælderen – blev nordgavlen sat om og rykket 1 – 2 meter mod nord, så der blev en større og lukket scene. Det var tømmerne Hartvig og Hyldal, der stod for det.

Efter krigen blev der det ”rigtige” liv i huset igen med møder, gymnastik, folkedans og kurser.

Mandag og torsdag aften gymnastik for karle og piger, om eftermiddagen gymnastik for børn – mange gummistøvler i gangen.

En eftermiddag om ugen havde husholdningsforeningen håndarbejdskurser for de

unge piger i sognet, mest kjolesyning eller broderi. Efterkrigsårene – med stor mangel på tøj – satte gang i kreativiteten.

Hver eftermiddag i en uge forår og efterår blev der arrangeret sykurser med frk. Rabek, hvor meget gammelt tøj blev syet om til drengebukser – jakker – kjoler og frakker.

Mange flotte ting blev lavet i den lille sal, og vi havde det hyggeligt. Det holdtes i gang til først i 70-erne v. J. Fjordside, men da var det nye stoffer, der blev brugt.

Pengene - har altid været et problem, huset kunne jo ikke stå gratis til rådighed. **Ca. 1970 – 80** havde forsamlingshuset en død periode, en flok prøvede at holde sammen på stumperne, den store renovering blev foretaget og mange penge sat på spil – og hvad så – pladespil måtte være løsningen – med mange frivillige hjælpere kørte det hver søndag aften.

En ordning blev lavet – 5 hold på 4 personer + opråber, alle borde – stole og bænke skulle stilles op
– og tilbage igen efter spillet.

Samtidig kom vi godt i gang med udlejningen – det gav meget arbejde, men også penge i kassen, så den bestyrelse der pungene ud i 1984 fik sine penge og huset fik 100 nye sorte stole – da var der en glad og stolt bestyrelse, de havde også lagt mange timers arbejde og hovedbrud i det.

Nok om det, men min generation har haft mange gode og sjove timer i dette hus, og mange hjertebånd er knyttet der, men alt har jo sin tid.

Erindringerne er skrevet i 2008 Kathrine Lind, Musholm

Mægbæk under krigen- 1944.

Det var en herlig sommerdag 1944, den 20. juli. Alt paa gaarden aandede fred og man mærkede ikke saa meget til tyskerne. Kun en enkelt kom forbi eller en motorordinans kom farende. Rygtet gik godt nok, at i Ferring havde de beslaglagt flere gaarde og mange og mange andre steder ogsaa, men det var jo saa langt fra det samme, som at de skulle komme her.

Johannes havde været inde til formiddagskaffe og saa skulle han ringe til naboen Arne Jensen, men det var helt umuligt at komme igennem, for nu var tyskerne der og de brugte telefonen. Vi blev dybt rystet og forstod det næsten ikke, men inden en halv time var vi klar over alvoren, for da stod de her i gaarden. Saa var det sket: Vi fik tysk indkvartering i form. En vagtmester kom bukkende og skrabende ind til os og paa sit gebroknede dansk spurgte han, om vi havde værelser til raadighed for Den tyske Værnemagt?

Jo, de var søde de grønne bladlus! Naa,, men af erfaring fra andre, som allerede havde dem, vidste man, at det var klogt at gøre god mine til slet spil, og de blev vist ind i gaardens storstue og et gæsteværelse. Saa kunne de benytte døren ud til haven og vi var fri for at have dem rendende gennem hele huset, som mange andre steder. Vagtmesteren – eller hvad han nu var – bukkede videre og regnede ud, at der kunne være 15- 20 menige i havestuen og et par underofficerer i gæsteværelset. Men de maatte have en stue mere til vagtstue og saa blev nok et gæsteværelse og gangen beslaglagt af Den tyske Værnemagt.

Der blev gravet store huller i jorden, hvor det saa var meningen, vi skulle ned i, hvis der blev luftangreb. Der var megen uro. Bedst som vi sov om natten, hørte man dem raabe op i stuen –alarm, alarm. Saa var der øvelse og naar en 15-20 mand rykkede ud gik det ikke stille af.

Vi havde dem ikke længe, før de fandt ud af, at maskinhuset midt i gaarden var velegnet til ammunition. Den blev fuldstændig fyldt op med granater. Hvor var det uhyggeligt, da de kom med den ene lastbilfuld efter den anden fyldt med granater. Og til slut fik vi 6 kanoner nede i vestmarken og 2 i gaarden.

Vestmarken ødelagde de fuldstændig. De gravede bunker og skyttegrave og 3 kanonstillinger.

De slog al vores hvidkløver, som vi skulle bruge til frø, til deres heste. Vi havde baade dag- og natvagt i gaarden, og man kunne ikke komme hjem uden at blive raabt an af vagten, og saa matte vi legimitere os. Vi husker sikkert alle de lyserøde legitimationskort, vi alle havde dengang. Det tog paa nerverne. Hver morgen kom der flere hold syngende ind paa gaardspladsen og saa stillede de op til øvelse.

Vi havde en tid en lille djævel til underofficer – han var helt umulig – vi skulle bl.a. passe telefonen for hans damebekendtskaber. En aften var fodermesteren alene hjemme og han var bestemt ikke tyskervenlig. Han var lige gaaet i seng, da telefonen ringede kl.22.00 og han styrtede ned ad trapperne, idet han troede, der var sket os noget, men det var bare en af officerens damebekendtskaber. Det var den rette, hun kom til at vække, for fodermesteren blev rasende og skældte hende ud for det hun var: en tyskerluder! Derefter knaldede han røret paa.

Vi var nok klar over, at vi ville høre fra det – og ganske rigtig: Dagen efter stillede officeren hos os, han var rasende og bebrejdede Johannes uforskammetheden, men han, der ellers er et roligt gemyt, slog i bordet og bad ham ” rejse ad helvede til. Værnemagten havde beslaglagt stuerne og ikke telefonen, og vi skulle ikke være hans stik-i-renddrenge, saa nu maatte de helle følges ad til Oberstløjtnanten i Kirkebyen for at faa det ordnet med det samme!!” Men saa gik han og knaldede døren efter sig. Vi saa ham senere gaa skulende omkring og vi havde en følelse af, at han kunne finde paa at hævne sig. Men heldigvis blev han syg og kom paa lazarettet og vi saa ham ikke siden.

Tiden gik og krigen rasede. De menige soldater drog af sted til fronten og nye kom til i stedet, men betegnende for den tyske krigslykke, var de ny soldater daarligere – helt unge eller ældre mænd. Den engelske radiostation BBC skulle vi nok passe at høre og man kunne se vagten staa tæt op ad vinduet for at høre med. Der var lavet et vagtsted lige udenfor af halmris og hønsenet.

Det var typisk for de tyske soldater, at naar de var flere sammen var de krigsgale, men naar de var alene trængte de haardt til at vise deres inderste frem. Mange fortalte om en gammel mor eller en kone og børn derhjemme i Tyskland og taarerne stod dem i øjnene . De tog billeder frem – det kunne være den ringeste hytte, men det var dog deres hjem.

Vi syntes, at hver enkelt havde skyld i krigen, men dog rørte sig noget paa bunden af ens hjerte, naar de fortalte om familien derhjemme.

Vi havde underordnet os at have dem i huset og det gik nogen lunde om sommeren. Vinteren var den værste. De savede brænde i haven og deres krav om æg og mælk var ikke saa lette at stille. For at faa lov at være her, maatte vi sælge lidt til dem. Et gammelt ordsprog siger, at ræven ikke stjæler ved sin hule. Det var vist rigtig nok – en del brænde og lignende gik med.

Skrevet af Karen Poulsen i Mæggebæk.

Lille Kubstrup

Da Jens Christian Jensen Dalgaard født i Hove den 27/2 1839 kom fra krigen i 1864, hvor han deltog som beslagsmed, begyndte han som smed i Vandborg i krydset, hvor vejen fra Bonnet til Ferring krydser vejen, der kommer fra Vandborg Kirkeby mod Dybe.

Bebyggelsen kaldes i dag Vandborg Smedeby.

Han blev kendt som smed og for sine gode fjedervogne med mere. Han blev gift med Kirsten Marie Christensen, født den 23/10 1840, den 6/10 1865 i Hove kirke.

De boede de første år over smedeværkstedet, hvor der var en lejlighed.

Jens Christian Smed, som han kaldtes i daglig tale, drev en meget stor smede- og karetmagerværksted og havde mange svende i arbejde.

Svendene boede og fik kost hos Kirsten, så der var nok at se til.

Jens Christian Smed var en aktiv mand; han købte skibe, der var strandet på vestkysten. De blev hugget op; jernet brugte han i sin forretning og resten blev solgt.

Jens Christian og Kirsten fik 5 børn, Kristen, Petrine, Marie, Kirstine og Peder.

Jens Christian begyndte meget tidlig at købe hedejord op, og på denne jord byggede han gården

”Lille Kubstrup”. De boede først i den ene ende af udhuset og i 1882 byggede han stuehuset, som ligger på den modsatte side af vejen, hvor de flyttede over samme år, og boede der til han byggede Tinghus i 1905, hvor han solgte smede- og karetmagerværkstedet til smed Jens Dalgaard (brorsøn) og Jens Christian fik Vandborg Møllegaard i bytte. Denne gård solgte han senere til Niels Præstholm fra Hove, da ingen børn ville have den.

I 1907 solgte han Lille Kubstrup til den yngste søn Peder.

Efter at sønnen Peder havde overtaget Lille Kubstrup flyttede Jens Kristian og Kirsten ned i Tinghus. Her døde Jens Christian den 4. februar 1908 og Kirsten boede her til hun døde den 7. april 1917. De er begravet på Vandborg kirkegaard.

Tinghus blev solgt til gdr. Krarup fra Vester Qvistgaard, der senere solgte den til tømrer Kristian Larsen, som drev tømrerforretning her fra. Senere ejer var tømrermester Frede Borup Jakobsen, der også drev tømrerforretning. Frede Borups søn, Jesper Jakobsen er nu ejer af Tinghus her i 2013.

Den ældste af Kirsten og Jens Christian Jensens sønner, Kristen blev gift med Nielssine fra Brændgaard i Vandborg. Petrine blev gift med Kresten Bjerre;

de drev Bovbjerg Badehotel. Kresten var kunstmaler ved siden af, de fik børnene Niels, Kristian og Hans. Niels blev oberstløjtnant ved hæren.

Kristian overtog Bovbjerg Badehotel og Hans blev officer i handelsflåden. Marie blev gift med lærer Davidsen, Tørring skole. De købte senere gården Agger i Tørring, de fik børnene Agnete og Valborg. Agnete blev gift med sønnen fra Haldgaard i Tørring. Valborg blev gift med Jens Agger og de overtog gården Agger efter hendes fader.

Helga Høgedal (barnebarn af Jens Christian Jensen og Kirsten)

Renskrevet d. 14/9 2013 af Ib Brændgaard Jensen

Livet og virke i og omkring smedien på hjørnet ”æ hjørnn” i Vandborg Smedeby i perioden 1905 – 1925,

Skrevet af Aksel Flansmose, født i 1925 i Guldbjerg i Vandborg. (Aksel Flansmoses mor, Johanne Davidsen, var datter af Jens Dalgaard Davidsen, Vandborg Smedie)

På den tid var den tekniske udvikling i landbruget allerede godt i gang. Der var brug for dygtige håndværkere til at holde alt maskineriet i gang. Bedstefar (Jens Dalgaard Davidsen) der var smed havde Møllegaarden i Vandborg. Det var jo landbrug og vist ikke lige sagen for en smed. Han byttede Møllegaarden bort for smedien i Vandborg i 1905. Det var smed Jens Christian Jensen – også kaldet Jens Christian Smed der byttede smedien med dens 3 afdelinger og fik Møllegården i bytte. Jens Christian Jensen var farbror til Jens Dalgaard Davidsen, som så overtog smedien i Vandborg Smedeby i 1905.

Værkstedet var inddelt i tre afdelinger:

- ▶ Afdeling til karetmagere
- ▶ Afdeling til grovsmedene
- ▶ Afdeling til maskinsmedene

Karetmagerværkstedet.

Her blev der satset meget på at fremstille landmændenes arbejdsvogne ”æ stywvogn”, som den kaldtes. Den var uden affjedring. Der blev også lavet en lettere vogn ”æ fjærrvogn”, den var med bladfjedre, den var nærmest beregnet til landvejskørsel. Enkelte stadsvogne blev også lavet.

Fælles for alle vognene var hjulene. Det var præcisionsarbejde med forskellige

slags håndhøvle at forme eger og fælge, fælgenhed ”æ sløen?”. Hjulene skulle være helt cirkelrunde og det blev de. Herefter skulle hjulene ringes hos grovsmedene.

Grovsmedeværkstedet.

Her var der to esser, to ambolter og to hærdekar. Ved hver esse stod en svend og en lærling. Deres arbejde bestod i at skærpe de forskellige markredskaber, harvetænder, plovskær, hakker og skuffejern m.m.. Det foregik på den måde, jernet blev varmet op i essen til det blev blødt.

Med en ildtang tog man så jernet ud på ambolten, hvorpå jernet blev hamret ud til det blev helt spidst og skarpt. Dernæst blev det hærdet i hærdekaret.

Der blev også lavet hestesko, som blev sømmet på hestens hove – det kaldtes at sko heste.

Endvidere lavede man beslag til døre, vinduer, vogne og meget andet. Dertil så det særlige ringning af vognhjul. Det foregik således: fladjern i hjulfælgens bredde og ca $\frac{3}{4}$ cm tykt blev nøjagtigt afmålt i længde, der passede til hjulets cirkel. Derpå blev jernet bøjet til en ring i en hånddrevet bøjemaskine. I essen blev de to jern ender varmet op til de blev næsten flydende. På ambolten hamredes så enderne sammen til samlingen blev helt jævn. Det kaldes at svejse. En sådan svejsning kunne holde voghjuls ringningen.

Ude i det fri havde man 2 store gamle møllesten. På den ene sten lagde man så den sammensvejsede ring, var der flere, lagde man den mindste ring inderst og den største yderst. Så blev der lagt lyngtørv på og sat ild til. Ilden blev holdt ved lige til ringene blev næsten rødglødende.

Hjulene blev så en af gangen lagt på den anden møllesten. To svende tog derpå med hver sin iltang den afmålte sammensvejsede og nu næsten rødglødende ring og lagde omkring hjulet. Det skulle gå hurtigt og straks få hældt vand på, så jernet uden at tænde ild i træfælgen kunne trække sig fast sammen om hjulfælgen. En sådan fremstillet hjul kunne holde i mange år.

Maskinværkstedet.

Her blev ansat en maskinuddannet smed – Jeppesen hed han vist. Han var gift og boede i ”æfæll” – fælden hed det lille hus, der lå godt en stenkast syd for smedien. Jeppesen skulle nok være mestersvend her – bedstefar var jo grovsmed.

Værkstedet fik et godt ry på sig, især fordi man var særlig god til at vedligeholde og reparere skæretøjet på slåmaskiner og selvbindere.

Selvbindere var også en ganske indviklet maskine, som krævede kendskab og snilde.

Når knivtøjet skulle ordnes, sleb man knivene og ligeledes skæreblikkene på knivbjælkens fingre, hvorefter det hele blev rettet ind efter en snor, så knivene kunne klippe helt rigtig, og så kunne hestene også bedre trække maskinerne. Endnu havde mange gårde møller som drivkraft til tærskværker, kværne, hakkelsesmaskiner m.fl.. Nogle havde anskaffet petroleumsmotorer. Der var tre slags møller: Kludesejler, Klapsejler og Vindroser. Den tids vindmotorer. Den ældste type Kludesejlerne var ganske ustabile og i regn og stærk blæst kunne de løbe løbsk, hvis man ikke fik bjerget kludesejlet i tide ! Klapsejlerne og Vindroserne var udstyret med en vægtstangsregulator som kunne dreje sejlene – der var af træ – i forhold til vindstyrken og således holde en nogen jævnere gang og ligeledes forhindre de løb løbsk. Petroleumsmotorerne var en virkelig god ting de kunne bruges i alt slags vejr og havde en jævn gang hele tiden. På alle slags motorer var der vedligeholdelse og reparationer, så der i alt – var arbejde til ikke så få svende.

Hele smedien beskæftigede en halv snes medarbejdere. Familielivet og samlivet med medarbejderne. Arbejdstiden var ca. 12 timer dagligt i ugens seks hverdage, til tider blev der arbejdet ganske intensivt, alligevel blev der ind imellem tid til lidt narrestreger. På de fleste arbejdspladser er der vist nok også i dag – en eller flere? der har en vis evne til at sætte lidt ekstra kolorit på tilværelsen. Her havde de Viggo, han var maskinuddannet og var en mester til at få vanskelige maskiner til at fungere igen, f.eks. landmændenes selvbindere m.fl., men han var også en mester til at finde på narrestreger. (begge dele fulgte ham hele livet.) Viggo kunne finde på at stikke hans oliesorte finger ned i sidemandens kaffekop og spørge: ”er kaffen varm?”

I 1914 fik omegnen elektrisk lys. Det var spændende, det kunne også bruges til narrestreger.

Når en lærling blev udlært til svend, skulle han have lang frakke, læderhandsker og bowlerhat og kæp i hånden. Johannes - nylig udlært svend iført denne mundering på vej til kirke ”mistede” pludselig hatten. Den landede på toppen af en elmast!/? Viggo var der straks med råd ”tag en stang rundjern og vip hatten ned!/?” Johannes forsøgte, men av for den ! lyset gik ud i hele Smedebyen ? og Johannes satte sig på halen !

De sanitære forhold var ikke som i dag, skulle smedesvendene ”træde af” foregik det ude i det fri i læ af skuret med jernlageret, hvor lærlingene skulle hente jernet ind til forarbejdning. Her var svendene så slemme, at de stod og tisede på jernet for at drille lærlingene – pu, ha !?

Lærlingen Alfred var også god til at hitte på noget. Han fik siddende en el-ledning til jernet ? – næste dag da en af svendene ”trådte af” satte Alfred strøm til !!! uh, ha, da, da !, men herefter kunne lærlingene hente tørt jern.

Viggo kunne mange ting, han lavede en tang, som han brugte til at trække tænder ud på folk, der havde dårlige tænder. De var selvfølgelig uden bedøvelse.

Sommer aften spillede svendene og lærlingene ofte fodbold med bønderkarlene på Kubstrup gårds marker, vel og mærke når ”ham sjæll” gårdejereren ikke var hjemme. En aften kom ”ham sjæll” tidligere hjem end sædvanligt!? han skældte dem hæder og ære fra – som nogle tosser, sådan at løbe rundt og lege med en bold, det var dog for barnagtigt!

Der hørte et lille landbrug med til smedien, så der holdtes et par køer, en griseso, høns og en islænderhest.

Når familien skulle i by eller i kirke blev islænderen spændt for ”gig”-en.

Bedstefar kunne lide at spille skak, når han ellers kunne finde en værdig modstander, så blev de lange piber tændt, og den ”liflige” duft af ”melange de syd Fyn og Kattegat knaster?” bredte sig ud i stuen.

Om vinteraftenerne skete det ofte mor satte sig til orglet og et par af brødrene tog violinerne frem. De øvrige i familien sang så til – for det meste sange fra Indre Missions sangbog.

Man var meget optaget af og engageret i I.M. Deltog i samtalemøder og bedemøderne trak man stolene ud og lagde på knæ ved stolene, så bad man højt en af gangen. Ved et sådant møde var der en, der bad så længe, at en af de ældre tog ham i nakken og sagde: ” det er nok nu, du kan godt holde op !”

Bedstefar holdt børnegudstjeneste både i Vandborg og Ferring. Han var meget afholdt som søndagsskolelærer.

Lemvig i

august 1996 Af

børnebørnene

Nedskrevet af Aksel Flansmose, født i 1925 i Guldbjerg i Vandborg.

Livet i Vandborg Kirkeby

Optegnelse med Marie Strande, født 1910 i Vandborg.

19. maj 2003/ Ellen Damgaard, museumsinspektør på Lemvig Museum.

Kort biografi:

Marie Strande er født i 1910 som datter af førstelærer Niels Kristensen i Vandborg Skole. Hendes mor døde tidligt, så de havde husbestyrerinde. Hun har haft to ældre og en yngre bror. Som ung var hun på Rødding Højskole og på Skibelund Efterskole, og havde også pladser andre steder langt væk som i København. Hendes far var meget utilfreds med, at hun tog plads andre steder, han kunne godt have brugt hendes arbejdskraft hjemme. I 1934 blev hun gift med Arne Strande, der var bestyrer på Vandborg Mejeri. I 1970 gik han af, og de flyttede til huset i Danmarksgade.

Vandborg Skole:

Marie Strandes far kom til Vandborg Skole i 1908 fra et embede i Dybe. Dengang var skolen i ” den gamle skole”, der ligger langs kirkegårdens nordside. Der var 2 klasseværelser og en lærerbolig for en gift lærer. Andenlæreren var ugift og boede i et værelse i skolebygningen og spiste hos førstelæreren. Dengang var der ingen lærerinde.

Til skolen hørte et landbrug – ”skolelodden” på 8 tdr. land – og der var en udlænge langs østsiden af den nuværende plads mellem den gamle skole og gymnastiksalen. Her var der stald og lade. Landbruget blev drevet af Marie Strandes far helt til han blev gammel.

Marie Strandes brødre hjalp til, men da hun var barn havde de en karl. Faderen skulle jo passe skolen.

Landbruget var nok en del af lønnen. De havde 4 køer, 2 heste, kalve og svin, stude og naturligvis høns; det var jo godt at have æggene til at betale købmandsregningen med. Øst for skolens gavl havde læreren en have, prydhave er så meget sagt, men der var bærbuske. En egentlig køkkenhave havde de ude i marken, i nærheden af en bæk, hvor de kunne hente vand til vanding af havesagerne.

Den nye skole blev bygget i 1910, først selve skolebygningen og så gymnastiksalen. For enden af gymnastiksalen blev der bygget toiletbygning.

I den gamle skole blev der nu indrettet en ekstra lærerbolig i de ledige klasselokaler, mens nyansat lærerinde boede i kvisten i den nye skole.

I den hvide skole var der tre klasselokaler, lærer Kristensen havde det i syd, lærer Visholm det i nord, og lærerinden det i midten. Læreren holdt altid til i det samme klasselokale, mens eleverne skiftede efter undervisning.

Lærerinden havde altid kun 1. og 2. klasse.

Der var 6 klasser i alt, og man gik et år i hver klasse. Til sidst gik man 2 år i 6. klasse, så fik man 7 års skolegang. Dem der ikke var så skrappe til skolegangen, nåede tit kun til 5. klasse, hvor de så gik to år. Det var typisk "hjorddrengene", ofte drenge fra fiskerhjemmene på Harboøre, hvor der ikke var så meget at lave hjemme om sommeren. Så tog de altså tjeneste f.eks. i Vandborg. Børn fra Vandborg kunne jo være med i arbejdet hjemme, så de kom ikke sådan ud at tjene før konfirmationsalderen. De store børn gik i skole 4 dage om ugen om vinteren, og to dage om sommeren, og de små omvendt – altså 4 dage om sommeren, og to dage om vinteren. De skiftede vistnok til maj og november. Om sommeren var skoletiden kl. 7-13, om vinteren 9- 12 og 13-16. Det var langt at gå hjem for børn i Strande i vintermørket, men de var jo altid en flok. Børnene havde madpakker med, som de spiste i skolen. Marie Strande skulle altid gå hjem og spise, og det var hun ked af, for hun syntes det ville være mere spændende at have madpakke med. Men det holdt faderen på.

I klasseværelserne var der 3 rækker skoleborde, så var der en stor tavle og et kateder. Hos lærer Visholm var der en masse kort, som kunne trækkes ned, for han underviste i geografi. Marie Strandens far underviste i dansk og religion. Det var læsning, diktat og genfortælling og i religion var der salmevers og skriftsteder. Det sidste gik hendes far meget op i, men hun syntes det var kedeligt. Hun ville hellere være inden hos lærer Visholm, for der kunne udfolde sig frit. Hendes var altid ekstra streng mod hende, han sagde til hende: " Hør nu, lillesøster, jeg kan ikke lade dig gøre noget, som jeg forbyder de andre". Lærer Visholm var spændende til at undervise. Når de havde geografi, skulle der f.eks. tegnes landkort på tavlen og sætte byer på.

De havde ikke mange bøger, læsebog og så selvfølgelig et ”skønskrivningshefte”.

Mellem timerne var der vist 10 minutters frikvarter. Der var en vældig god plads at lege på mellem skolebygningerne og avlsbygningen, også selv om landevejen faktisk gik igennem. Der var jo ingen biler og ikke meget anden trafik. Pigerne spillede bold med små gummibold, børnene trillede kugler og legede tagfat. Pladsen var vældig god til tagfat – fra det brolagte stykke ved den gamle skole og så tværs over til gymnastiksalen.

Visholm havde gymnastik med både pigerne og drengene, i hold hver for sig. De havde 2 timer om ugen. Der var ikke nogen udendørs sportsplads. Om sommeren brugte de godt vejr gymnastiktimen til at marchere i to lange rækker ned til ”æ fjord”, det vil sige Ferring Sø, for at bade. Visholm sad oppe på stranden og holdt øje med dem. De lærte ikke at svømme, vandet var jo meget lavt. Men det var dejlig forfriskende midt på en varm dag.

Skolen blev nedlagt omkring 1970, men Marie Strande er ikke sikker.

Børnene var meget stolte af deres skole og når det kom rundt andre steder, så sagde de altid, at deres skole var den allerflotteste.

Vandborg Mejeri:

Den gamle mejeri lå i forlængelse af østgavlen af den senere bestyrerbolig, på feltet hvor der nu er græsplæne. Faktisk lod man bestyrerboligen i det gamle mejeri stå, da man rev selve mejeriet ned. Den blev senere – måske omkring 1950 – forsynet med kvist, så den kom til at ligne forsamlingshuset.

Den nye mejeri blev bygget længere fra vejen i 1934. Forsamlingshuset øst for blev bygget 1936. Det var mejeri for Vandborg-Ferring. En overgang var der nogle missionsfolk, der flyttede fra Vandborg Mejeri til Houe Mejeri. Marie Strande fortæller, at når det så var snevejr og dårligt føre, så plejede de mælkekuske, der kørte mælk til Vandborg mejeri at råbe til de andre kuske, der skulle den lange snoede vej til Houe, at ”Mejeriet ligger dernede”. Efterhånden kom de så tilbage som leverandører.

Marie Strandes svigerfar, Jens Jensen Strande, stammede fra gården Neder Strande i Vandborg. Han kom som mejeribestyrer til Vandborg mejeri i 1892. Hans senere kone var udlært meyerske og blev ansat på mejeriet og derefter gift med Jens Jensen Strande. Hun fulgte hele sit liv med i smørproduktionen, både i sin mands tid og sin søns tid som bestyrere. Da de flyttede fra mejeriet, byggede de et aftægtshus i Vandborg Kirkeby, lidt syd for krydset.

Mejeriet var kendt for sit gode smør, og engang da de havde fået præmie ved en udstilling i Esbjerg, var der en der sagde: ” De må nok have en speciel syre der”. ” Ja”, sagde en anden, ” Den syre hedder Maren”. Hun fik faktisk engang en guldmedalje til sig selv i form af et guldur til at have om halsen.

Deres søn Arne Strande, overtog mejeriet i 1832, og han holdt ved til 1970. Da blev der så mange nedlægningsstrusler, at han besluttede sig for at stoppe. Marie Strande mener, at mejeriet nok blev ved i femten år efter, men er ikke sikker.

Arne Strande begyndte altså i det gamle mejeri, og de første år havde han husbestyrerinde. Så i 1934 kom Marie til, og de blev gift. Samme blev det nye mejeri bygget, så der var meget ekstra arbejde.

I det nye mejeri blev der bygget værelser i gavlen med centralvarme; her boede de to mejerister og eleven. De var ugifte, det var mejerister dengang. De var på kost hos mejeribestyreren. Marie Strande har aldrig været glad for at lave mad, og det var ikke særlig spændende pludselig at være ” pensionatsværtinde”. De var der jo til alle måltider, også til aftenkaffe, hvis de havde lyst til det. Men de hørte jo med til familien.

Nogle af mejeristerne var der i mange år, en enkelt nok i en snes år (Kaj Løkke). Senere blev det almindeligt, at mejeristerne kunne være gift og have deres eget. I en periode tilbød bestyrerinden af forsamlingshuset at have mejeristerne på kost, men hun ville kun, hvis der var flere. Den sidste hun havde på kost og logi var en ung mejerist – til sidst i 1970. Hun havde en ung pige, der hjalp med rengøringen af de tre værelser i gavlen.

Forsamlingshuset:

Det nye forsamlingshus blev bygget i 1936. Den gamle var så ringe til sidst, at folk i stedet brugte gymnastiksalen på skolen, når de skulle holde fester.

Den gamle forsamlingshus lå midtvejs mellem Nyholm og Mejeriet – før vejen til Nørholm.

Der var kun et stort rum – uden forgang og uden køkken. Når de skulle bruge kogende vand til kaffe, fik man vandet kogt i mejeriet gruekedel, og derefter blev det båret på åg i transportspande ud til forsamlingshuset. Når man gik ind, kom man direkte ind i salen. Der var ribber på væggene og store borde, der kunne stilles op. Uden for var der et toiletskur med spande.

Forsamlingshuset blev brugt til dans, talere og gymnastik (før gymnastiksalen på skolen). Marie Strande har ikke været der så meget, hun var meget væk i sin ungdom. Efter at hun var blevet gift, kom hun ofte i den nye forsamlingshus, til gilder, jubilæer o.s.v..

Vandborg Kirkeby:

Man brugte betegnelse ”Vandborg Kirkeby” eller i daglig tale ”op`å æ bakk”. Man sagde også Smedebyen. Men ikke ” Mejeribyen” – det blev ikke opfattet som en ”bydel” for sig.

Der var ikke forskel på folk i Kirkebyen og Smedebyen, ikke noget med at nogen var finere eller at børnene dannede grupper. Det eneste ”skal” der var, var nok mellem bønderne og dem, der ikke havde jord, som f.eks. folk i de små byer. Dengang var der store skel mellem de store bønder og andre, f.eks. var folkene på Vandborg Vestergaard- Hillersborg – jo noget særligt.

Sådan er det ikke længere. Der var en kone fra ”Nørregade”, som kaldte stykket af Kirkensgårdvej fra Nørregade fra Kirkebyen og nordpå til møllen, der sagde, at ”her bor æ rappere”, men hun regnede altså sig selv med. Børnene færdedes kun i Kirkebyen, man kom aldrig ”op til smedebyen”. Marie Strandens far var meget streng på den måde, at hans børn gerne måtte lege med andre børn, men de måtte aldrig gå ind hos nogen. Måske var han bange for, at de skulle blive lusede.

Ved vejkrydset i Kirkebyen lå købmandens hus, cykelhandleren og Missionshuset Zion. Købmand Laursen var købmand her, men da den nye vej var kommet, sørgede sognerådsformand Charles Hansen for at bygge brugs ved det nye vejkryds. Charles Hansen ” var meget for brugsforeninger”. Heldigvis blev Laursen udpeget som brugsuddeler. I en lokal revy blev der fremvist en i 1892. Hans senere kone var udlært mejerske og blev ansat på mejeriet og derefter gift med Jens Jensen Strande. Hun fulgte hele sit liv med i smørproduktionen, både i sin mands tid og sin søns tid som bestyrere. Da de flyttede fra mejeriet, byggede de et aftægts hus i Vandborg Kirkeby, lidt syd for krydset.

Livet i Vandborg Kirkeby

Optegnelse med Marie Strande, født 1910 i Vandborg.

19. maj 2003/ Ellen Damgaard, museumsinspektør på Lemvig Museum.

Kort biografi:

Marie Strande er født i 1910 som datter af førstelærer Niels Kristensen i Vandborg Skole. Hendes mor døde tidligt, så de havde husbestyrerinde. Hun har haft to ældre og en yngre bror. Som ung var hun på Rødding Højskole og på Skibelund Efterskole, og havde også pladser andre steder langt væk som i København. Hendes far var meget utilfreds med, at hun tog plads andre steder, han kunne godt have brugt hendes arbejdskraft hjemme. I 1934 blev hun gift med Arne Strande, der var bestyrer på Vandborg Mejeri. I 1970 gik han af, og de flyttede til huset i Danmarksgade.

Vandborg Skole:

Marie Strandes far kom til Vandborg Skole i 1908 fra et embede i Dybe. Dengang var skolen i "den gamle skole", der ligger langs kirkegårdens nordside. Der var 2 klasseværelser og en lærerbolig for en gift lærer. Andenlæreren var ugift og boede i et værelse i skolebygningen og spiste hos førstelæreren. Dengang var der ingen lærerinde.

Til skolen hørte et landbrug – "skolelodden" på 8 tdr. land – og der var en udlænge langs østsiden af den nuværende plads mellem den gamle skole og gymnastiksalen. Her var der stald og lade. Landbruget blev drevet af Marie Strandes far helt til han blev gammel.

Marie Strandes brødre hjalp til, men da hun var barn havde de en karl. Faderen skulle jo passe skolen.

Landbruget var nok en del af lønnen. De havde 4 køer, 2 heste, kalve og svin, stude og naturligvis høns; det var jo godt at have æggene til at betale købmandsregningen med. Øst for skolens gavl havde læreren en have, prydhave er så meget sagt, men der var bærbuske. En egentlig køkkenhave havde de ude i marken, i nærheden af en bæk, hvor de kunne hente vand til vanding af havesagerne.

Den nye skole blev bygget i 1910, først selve skolebygningen og så gymnastiksalen. For enden af gymnastiksalen blev der bygget toiletbygning.

I den gamle skole blev der nu indrettet en ekstra lærerbolig i de ledige klasselokaler, mens nyansat lærerinde boede i kvisten i den nye skole.

I den hvide skole var der tre klasselokaler, lærer Kristensen havde det i syd, lærer Visholm det i nord, og lærerinden det i midten. Læreren holdt altid til i det

samme klasselokale, mens eleverne skiftede efter undervisning.

Lærerinden havde altid kun 1. og 2. klasse.

Der var 6 klasser i alt, og man gik et år i hver klasse. Til sidst gik man 2 år i 6. klasse, så fik man 7 års skolegang. Dem der ikke var så skrappe til skolegangen, nåede tit kun til 5. klasse, hvor de så gik to år. Det var typisk ”hjorddreng”, ofte drenge fra fiskerhjemmene på Harboøre, hvor der ikke var så meget at lave hjemme om sommeren. Så tog de altså tjeneste f.eks. i Vandborg. Børn fra Vandborg kunne jo være med i arbejdet hjemme, så de kom ikke sådan ud at tjene før konfirmationsalderen. De store børn gik i skole 4 dage om ugen om vinteren, og to dage om sommeren, og de små omvendt – altså 4 dage om sommeren, og to dage om vinteren. De skiftede vistnok til maj og november. Om sommeren var skoletiden kl. 7-13, om vinteren 9- 12 og 13-16. Det var langt at gå hjem for børn i Strande i vintermørket, men de var jo altid en flok. Børnene havde madpakker med, som de spiste i skolen. Marie Strandes skulle altid gå hjem og spise, og det var hun ked af, for hun syntes det ville være mere spændende at have madpakke med. Men det holdt faderen på.

I klasseværelserne var der 3 rækker skoleborde, så var der en stor tavle og et kateder. Hos lærer Visholm var der en masse kort, som kunne trækkes ned, for han underviste i geografi. Marie Strandes far underviste i dansk og religion. Det var læsning, diktat og genfortælling og i religion var der salmevers og skriftsteder. Det sidste gik hendes far meget op i, men hun syntes det var kedeligt. Hun ville hellere være inden hos lærer Visholm, for der kunne udfolde sig frit. Hendes var altid ekstra streng mod hende, han sagde til hende: ” Hør nu, lillesøster, jeg kan ikke lade dig gøre noget, som jeg forbyder de andre”. Lærer Visholm var spændende til at undervise. Når de havde geografi, skulle der f.eks. tegnes landkort på tavlen og sætte byer på.

De havde ikke mange bøger, læsebog og så selvfølgelig et ”skønskrivningshefte”.

Mellem timerne var der vist 10 minutters frikvarter. Der var en vældig god plads at lege på mellem skolebygningerne og avlsbygningen, også selv om landevejen faktisk gik igennem. Der var jo ingen biler og ikke meget anden trafik. Pigerne spillede bold med små gummibold, børnene trillede kugler og legede tagfat. Pladsen var vældig god til tagfat – fra det brolagte stykke ved den gamle skole og så tværs over til gymnastiksalen.

Visholm havde gymnastik med både pigerne og drengene, i hold hver for sig. De havde 2 timer om ugen. Der var ikke nogen udendørs sportsplads. Om sommeren brugte de godt vejr gymnastiktimen til at marchere i to lange rækker ned til ”æ fjord”, det vil sige Ferring Sø, for at bade. Visholm sad oppe på stranden og holdt øje med dem. De lærte ikke at svømme, vandet var jo meget lavt. Men det var dejlig forfriskende midt på en varm dag.

Skolen blev nedlagt omkring 1970, men Marie Strande er ikke sikker.

Børnene var meget stolte af deres skole og når det kom rundt andre steder, så sagde de altid, at deres skole var den allerflotteste.

Vandborg Mejeri:

Den gamle mejeri lå i forlængelse af østgavlen af den senere bestyrerbolig, på feltet hvor der nu er græsplæne. Faktisk lod man bestyrerboligen i det gamle mejeri stå, da man rev selve mejeriet ned. Den blev senere – måske omkring 1950 – forsynet med kvist, så den kom til at ligne forsamlingshuset.

Den nye mejeri blev bygget længere fra vejen i 1934. Forsamlingshuset øst for blev bygget 1936. Det var mejeri for Vandborg-Ferring. En overgang var der nogle missionsfolk, der flyttede fra Vandborg Mejeri til Houe Mejeri. Marie Strande fortæller, at når det så var snevejr og dårligt føre, så plejede de mælkekuske, der kørte mælk til Vandborg mejeri at råbe til de andre kuske, der skulle den lange snoede vej til Houe, at ” Mejeriet ligger dernede”. Efterhånden kom de så tilbage som leverandører.

Marie Strandes svigerfar, Jens Jensen Strande, stammede fra gården Neder Strande i Vandborg. Han kom som mejeribestyrer til Vandborg mejeri i 1892.

Hans senere kone var udlært mejerske og blev ansat på mejeriet og derefter gift med Jens Jensen Strande. Hun fulgte hele sit liv med i smørproduktionen, både i sin mands tid og sin søns tid som bestyrere. Da de flyttede fra mejeriet, byggede de et aftægts hus i Vandborg Kirkeby, lidt syd for krydset.

Mejeriet var kendt for sit gode smør, og engang da de havde fået præmie ved en udstilling i Esbjerg, var der en der sagde: ” De må nok have en speciel syre der”. ” Ja”, sagde en anden, ” Den syre hedder Maren”. Hun fik faktisk engang en guldmedalje til sig selv i form af et guldur til at have om halsen.

Deres søn Arne Strande, overtog mejeriet i 1832, og han holdt ved til 1970. Da blev der så mange nedlægningsstrusler, at han besluttede sig for at stoppe. Marie Strande mener, at mejeriet nok blev ved i femten år efter, men er ikke sikker.

Arne Strande begyndte altså i det gamle mejeri, og de første år havde han husbestyrerinde. Så i 1934 kom Marie til, og de blev gift. Samme blev det nye mejeri bygget, så der var meget ekstra arbejde.

I det nye mejeri blev der bygget værelser i gavlen med centralvarme; her boede de to mejerister og eleven. De var ugifte, det var mejerister dengang. De var på kost hos mejeribestyreren. Marie Strande har aldrig været glad for at lave mad, og det var ikke særlig spændende pludselig at være ”pensionatsværtinde”. De var der jo til alle måltider, også til aftenkaffe, hvis de havde lyst til det. Men de hørte jo med til familien.

Nogle af mejeristerne var der i mange år, en enkelt nok i en snes år (Kaj Løkke). Senere blev det almindeligt, at mejeristerne kunne være gift og have deres eget. I en periode tilbød bestyrerinden af forsamlingshuset at have mejeristerne på kost, men hun ville kun, hvis der var flere. Den sidste hun havde på kost og logi var en ung mejerist – til sidst i 1970. Hun havde en ung pige, der hjalp med rengøringen af de tre værelser i gavlen.

Forsamlingshuset:

Det nye forsamlingshus blev bygget i 1936. Den gamle var så ringe til sidst, at folk i stedet brugte gymnastiksalen på skolen, når de skulle holde fester.

Den gamle forsamlingshus lå midtvejs mellem Nyholm og Mejeriet – før vejen til Nørholm.

Der var kun et stort rum – uden forgang og uden køkken. Når de skulle bruge kogende vand til kaffe, fik man vandet kogt i mejeriet gruekedel, og derefter blev det båret på åg i transportspande ud til forsamlingshuset. Når man gik ind, kom man direkte ind i salen. Der var ribber på væggene og store borde, der kunne stilles op. Uden for var der et toiletskur med spande.

Forsamlingshuset blev brugt til dans, talere og gymnastik (før gymnastiksalen på skolen). Marie Strande har ikke været der så meget, hun var meget væk i sin ungdom. Efter at hun var blevet gift, kom hun ofte i den nye forsamlingshus, til gilder, jubilæer o.s.v..

Vandborg Kirkeby:

Man brugte betegnelse ”Vandborg Kirkeby” eller i daglig tale ”op`å æ bakk”. Man sagde også Smedebyen. Men ikke ” Mejeribyen” – det blev ikke opfattet som en ”bydel” for sig.

Der var ikke forskel på folk i Kirkebyen og Smedebyen, ikke noget med at nogen var finere eller at børnene dannede grupper. Det eneste ”skal” der var, var nok mellem bønderne og dem, der ikke havde jord, som f.eks. folk i de små byer. Dengang var der store skel mellem de store bønder og andre, f.eks. var folkene på Vandborg Vestergaard- Hillersborg – jo noget særligt.

Sådan er det ikke længere. Der var en kone fra ”Nørregade”, som kaldte stykket af Kirkensgårdvej fra Nørregade fra Kirkebyen og nordpå til møllen, der sagde,

at ”her bor æ rappere”, men hun regnede altså sig selv med. Børnene færdedes kun i Kirkebyen, man kom aldrig ”op til smedebyen”. Marie Strandes far var meget streng på den måde, at hans børn gerne måtte lege med andre børn, men de måtte aldrig gå ind hos nogen. Måske var han bange for, at de skulle blive lusede.

Ved vejkrydset i Kirkebyen lå købmandens hus, cykelhandleren og Missionshuset Zion. Købmand Laursen var købmand her, men da den nye vej var kommet, sørgede sognerådsformand Charles Hansen for at bygge brugs ved det nye vejkryds. Charles Hansen ” var meget for brugsforeninger”. Heldigvis blev Laursen udpeget som brugsuddeler. I en lokal revy blev der fremvist en stor sten og sunget en vise om, hvordan denne sten var faldet fra Laursens hjerte, da han blev brugsuddeler i den nye brugs.

Øst for forsamlingshuset lå frysehuset; bygningen er der endnu, omdannet til fritidshus, som tilhører Marie Strandes søn, Svend Strande. Det er et lille firkantet hus med fladt tag. Frysehuset fik vand fra mejeriet, så der er ikke indlagt vand. Det var et andelsfrysehus, hvor folk kunne opbevare deres frostvarer i bokse. Det ligger over for det gule hus, hvor mælkekusk Peder Borg boede.

Lige syd for den gamle kirkegård (=på den nye kirkegårds stykke) lå telefoncentralen. Det var vist egentlig oprindeligt fattiggård.

Renskrevet den 13. september 2013 Ib Brændgaard Jensen

Vandborg Smedeby

Optegnelser med Helga Høgedal, Søhøj 6, Lemvig 15.05.2003/ Ellen Damgaard, museumsinspektør ved Lemvig Museum.

Kort biografi:

Helga er født i 1917 i ” Lille Kubstrup ” i Vandborg som datter af gårdejer Peder Jensen.

Peder Jensen var søn af Jens Chr. Jensen (Jens Chr. Smed i Vandborg Smedeby.)

Om smedevirksomheden: Smedevirksomheden lå på hjørnet af Kirkensgårdvej og Knakkervej og er blevet revet ned i 1980-erne. Bygningen lå nord-syd langs vestsiden af Kirkensgårdvej. I begyndelsen boede smedefamilien ovenpå værkstedet, men i 1882 byggede Jens Chr. Jensen gården Lille Kubstrup, der ligger øst for Kirkensgårdvej med

stuehuse syd for Knakkervej og udlænger nord for. I begyndelsen boede de i en lejlighed i udlængerne, men da stuehuset var færdigt flyttede de derover.

Jens Chr. Smed solgte sin virksomhed i 1905 (død i 1908) til smed Jens Dalgaard, en brodersøn.

Jens Dalgaard havde smedien nogle år. Han solgte den til en mand fra Hobro ved navn Haun, der solgte den til Olund Andersen. Samtidig blev karetmagerværkstedet også solgt i 1905. Senere overtog Søren Nielsen Karetmagerværkstedet i 1913, derefter havde hans søn Asger Nielsen det og i dag ejes det af dennes søn – igen Søren Nielsen. I 2013 er virksomheden flyttet til Lemvig og navnet er Vandborg Karosserifabrik. Næste generationsskifte er i gang til sønnerne.

Om Jens Chr. Smed:

Da Jens Chr. Smed solgte Lille Kubstrup til sin søn Peder Jensen i 1907, flyttede han og hans kone til ” Tinghus ”, som Jens Chr. Jensen havde ladet bygge øst for gården. Det havde navn efter ” Tinghøj ”, navnet på et vældigt bakkedrag på Lille Kubstrups jord, lige sydvest for smedien. Her havde der været holdt ting i gamle dage.

Bakkedraget blev gennemskåret og gravet af, da den nye vej blev anlagt. Der havde været tale om den nye vej allerede før besættelsen 1940-1945, men så lå alting stille; den kom først engang i 1950-erne. Jens Chr. Jensen boede i Tinghus til sin død i 1908, mens hans kone blev boende til sin død i 1916.

Om Vandborg Smedieby:

I Smedebyen var der i Helgas barndom og ungdom både karetmager, smed, tømrer, maler, købmand m.v.. Tømreren lavede bl.a. dritler til mejeriet. I Trudvang boede der en tid en maler. En tid boede sognets sygeplejerske i den lejlighed, der var i Lille Kubstrups udlænger.

Der var mange børn i Smedebyen:

Smedens havde 9 børn, i Lille Kubstrup var der 3, hos karetmagerens 5, hos maleren 2 og hos mureren 3.

I tinghus og Trudvang var der kun voksne.

Der var mange ansatte hos smeden og karetmageren, men mange af dem boede rundt omkring i sognet og ikke i Smedebyen.

Der var ingen forskel på folk i Kirkebyen og Smedebyen. Der var både missionsfolk og grundtviganere i sognet, men det satte ingen skel. Helgas familie var klart venstrefolk, hendes mor var således fra Sdr. Bjerg i Fjaltring og kusine til politikerens Chr. Berg.

Om Vandborg Kirkeby:

Her lå den gamle) skole, som i Helgas barndom blev brugt som lærerbolig for skolen to lærere, førstelærer Christensen og andenlærer Visholm. Der var også en lærerinde, frk. Zachariasen. Hun boede ovenpå i den nye skole. Der var seks klasser til tre skolelokaler. De små klasser gik i skole 4 dage om ugen om sommeren og 2 dage om vinteren, de store gik 2 dage om ugen om sommeren og 4 dage om vinteren. De store skulle jo hjælpe til hjemme om sommeren.

Børnene havde gymnastik i gymnastiksalen, og om sommeren cyklede de ned til fjorden, d.v.s. Ferring Sø, for at bade i middagspausen, når det var varmest.

Ved vejkrydset i Kirkebyen lå mod sydvest (d.v.s. nord for den hvide skolebygning) brugsen og skråt over for var der en cykel- og træskoforretning (d.v.s. på nordøsthjørnet). Der kunne man købe slik, og det passede jo lige til skolebørnene. Da den nye vej blev bygget, flyttede brugsen ned til det nye vejkryds. Ved det gamle vejkryds i kirkebyen (nordvesthjørnet) lå missionshuset Zion.

Vandborg Mejeriby:

Det gamle mejeri lå i forlængelse af den nu nedlagte bestyrerbolig.

Det blev revet ned, og det nye mejeri blev bygget bagved i 1934.

Da det nye mejeri blev bygget, blev der også opført forsamlingshus

med sal (= det nuværende). Det

gamle forsamlingshus lå længere ude ad Gåskærvej, mellem Nyholm og den nuværende mejeribybygning.

Det var bare en lang sal.

Om livet i Lille Kubstrup i

Helgas barndom: Helgas far var landmand, men gik mest op i sine mange offentlige gøremål. Fra 1917-1918 og til 1930-1931 var han sognerådsformand. Derefter var han formand for Vandborg-Ferring Venstrevælgerforening og i repræsentantskabet for Lemvig Folkebank.

På gården var der forkarl, anden karl samt om sommeren en dreng.

Der var også en ung pige, men da pigerne blev store, skiftedes Helga og hendes søster til at være hjemme og arbejde i huset.

Gæstfriheden var stor, om søndagen kunne Helgas forældre godt lide at sidde uden for stuehuset, og der kom mange forbi ad Kirkensgårdvej på søndagstur fra Lemvig. Cylisten vidste, at de altid kunne stoppe her og få et glas saftevand, og fine folk som Bechgaard og Matthesen fra Lemvig kom ridende og holdt ind, så hestene kunne få vand og de selv en øl.

Helgas far døde i 1940, og hendes mor solgte gården i 1942.

Lille Kubstrups stuehus er det gamle fra 1882, men udlængerne har været brændt ned og er bygget op igen. Kostald m.v. er revet ned før 2013.

Den 10. september 2013
Renskrevet og rettet af Ib
Br.

.

